

A GYERMEK ÉS AZ IFJÚSÁG

DAS KIND

ZEITSCHRIFT DER UNGARISCHEN GESELLSCHAFT
FÜR KINDERFORSCHUNG UND JUGENDKUNDE

L' ENFANT

ORGANE DE LA SOCIÉTÉ HONGROISE POUR
L'ÉTUDE DE L'ENFANT ET DE LA JEUNESSE

ALAPITOTTA: NAGY LÁSZLÓ 1907.

SZERKESZTI:

Dr. KOSZTERSZITZ JÓZSEF

XXXIII. ÉV

BUDAPEST, 1941.

2. SZÁM

KIADJA A MAGYAR GYERMEKTANULMÁNYI TÁRSASÁG

TARTALOM:

† gróf Teleki Pál	113
<i>Borsi Katalin</i> : A budapesti leánytanuló-ifjúság pályaválasztása 1938-ban ...	115
<i>Kremsier Irma</i> : Fejlődéstani szempontok a nyelvtan-oktatásban ...	125
<i>Dr. Koszterszitz József</i> : Nemi felvilágosítás	132
<i>Miltényi Györgyi</i> : A leánybarátkozások psychológiájához	144
<i>Szemle:</i>	
Csengő-bongó versikék — és a csinnadratta	151
Folyóiratszemle	152
Japán gyermekrajz kiállítás a Pedagógiai Szemináriumban	157
A Magyar Gyermektanulmányi Társaság tagjai	158
„A Gyermekek és az Ifjúság” legújabb előfizetői	159
Kivonat a Magyar Gyermektanulmányi és Nevelésügyi Társaság alapszabályaiból	160

INHALT:

† gróf Teleki Pál	113
<i>Katharina Borsi</i> : Die Berufswahl der Budapester studierenden weiblichen Jugend i. J. 1938	115
<i>Irma Kremsier</i> : Entwicklungswissenschaftliche Standpunkte beim Grammatikunterricht	125
<i>Dr. Josef Koszterszitz</i> : Sexuelle Aufklärung	132
<i>Györgyi Miltényi</i> : Zur Psychologie der Mädchenfreundschaften	144

Kéziratokat nem adunk vissza!

Minden cikkért szerzője felelős!

† gróf TELEKI PÁL.

Két hónap választ el már bennünket a nagy nemzeti tragédiától, amelyet Teleki Pál gróf miniszterelnök halála jelentett. Mégsem időszerűtlen kegyelettel rágondolnunk, aki a Magyar Gyermektanulmányi Társaságnak diszelnökei között foglalt helyet, s aki akkor is, amikor országos politikát csinált, izig-vérig nevelő maradt: nemzetnevelő.

Két melléknév került a neve mellé a halála és a temetése közötti napokban: „a nemzet tanítómestere”, és „a legmagyarabb magyar”. Mind a kettőt megérdemelte.

Ünnepi mondatok helyett álljon itt néhány kiragadott idézet a Társaság ügyvezető elnökének beszédéből, amellyel a cserkészlet legfelsőbb tanácsának gyászülésén búcsúztatta...

„Láttuk őt a csúcson, legmagasabb polcon, országot dirigálva. Mennyire ember volt, természetes ember! — Láttuk gondban, élethalálra nehéz küzdelemben. Mennyire férfi volt, talpig férfi! — Láttuk politikai nagy csatában: éles párharcban ellenfelekkel, vagy állva a tömeg támadását. Mennyire úr volt, magyar úr! — Láttuk dilemmában, súlyos döntések előtt, amikor felelősség nyomta a válat és oly nehéz volt határoznia. Mennyire cserkész volt, izig-vérig cserkész! — Láttuk tudósnak, politikusnak, diplomatának. Mennyire magyar volt, mindnyájunknál igazabb magyar! — Láttuk baráti körben, máskor fiúk között, máskor a szegények kunyhóinál. Mennyire ő-maga volt, mindig méltó önmagához! — Láttuk imádkozni. Mennyire igazán katolikus volt!...”

„Ti elhiszitek, hogy aki egy nemzetnek ereje és támasza lett, aki mindannyiunkat végsőig kitartó nemzetszolgálatra nevelt, aki minden magyarok bizalmát önmagán keresztül a jövő felé s Isten felé fordította, akire úgy néztünk, mint a végvárak éjszakáján az álmukból felriadók a bástyán álló őrre néznek s a történelem minden fordulatánál, felénk közelgő viharfelhők alatt nyugodtan végeztük a hétköznapi munkánkat, mert tudtuk: Teleki örködik; — hogy ez a bölcs és kemény ember a nemzet egy nehéz órájában eldobja

az életét és félreáll, sorsára bízva mindent, ami az ő erejére és bölcseségére támaszkodott?

Elhiszitek, hogy a nemzet tanítómestere utolsó leckéül az öngyilkosság fejezetét adta fel nekünk?

Testvéreim, a Széchenyiek, a Teleki Pálok ép elmével nem lesznek öngyilkosok! . . .“

„A földrajz tudósa, a világhírű geológus megszokta azt, hogy nem években, nem is századokban, de évezredekben gondolkodik. Egy lépés a multba: és honszerző Árpádnál járt és Szent István királynál; elhozta onnan a szentistváni birodalmi gondolatot s a nemzet lelkébe egyre kalapálta; minden beszédében, minden előadásában újra emlegette, mint a tanítómester, aki azt akarja, hogy a gyerekek valamit nagyon jól megtanuljanak. — Egy lépés a jövőbe: s minden erejével az újabb ezredévet gyúrta, alapozta. — Hogy hitt benne és hogy akarta, hogy mi is az ő hitével higgyük! Magyar felelősség, magyar hivatástudat a szikla-alapok; ezekre épül minden reform és minden terv. Hogyan szuggerálta belénk, fiúnevelőkbe, ezt a süveget a szembe húzó, vihartálló pusztai magyaroktól tanult messzenézést, jövőbe meredést! Hányszor tanított rá, hogy a magyar jövő rövid nadrágban szaladgál és csomót köt és sátrat épít; hogy a fiúk a minden, akiknek feladata lesz a megnagyobbodott Magyarországot egységesnek, magyarnak megtartaniok és minden tervet, újító gondolatot megvalósítaniok!“

„Ő tanított meg rá, hogy magyarnak lenni annyit tesz, mint életben-halálban eggyé lenni a nemzetünkkel: gyökeret verni a magyar történelembe és tudatosan folytatni magunkban ezt a történelmet; magyar kultúrával telítődni és a magyar kultúrára építeni világműveltséget és tudatosan munkásaivá lenni a magyar kultúrának; beleöltözködni magyar értékekbe, hogy bennünk éljen tovább a magyarság lelke; életünk céljának látni a magyar célokat s a férfi minden erejével azok valósítására törekedni. Magyar legyen az összetartásunk, a társadalmi tagozódásunk, a szocializmusunk, a bel- és külpolitikánk; ezeréves magyar törekvések és tradíciók bennünk életre keljenek; magyar legyen a modern világban elhelyezkedésünk, magyar a reformtörekvésünk, magyar a munkánk, az álmunk, a szórakozásunk, a családi életünk és a magánéletünk, mert semmi nem vonható ki a nemzethez tartozás gyönyörű ténye alól! . . .“

A Magyar Gyermektanulmányi Társaság kegyeletes emlékező szentmisét mondatott tragikus halállal elhunyt díszelnőke lelke üdvéért és a jövőben igyekszik a tudományos munkásságában is, gyakorlati pedagógiájában is életre váltani a nagy nemzetnevelő gondolatait.

A budapesti leánytanuló-ifjúság pályaválasztása 1938-ban.

(A Székesfővárosi Pedagógiai Szeminárium
Lélektani Laboratóriumának közleménye.)

Irta: Borsi Katalin.

Ma a gazdasági életben a munka értéke mind jobban növekszik. A technika fejlődése folytán meggyorsult gazdasági élet a termelés legfontosabb tényezőjére: az emberre is fokozottabb terheket ró. Akár értelmiségi, akár pedig ipari vagy kereskedői pályáról legyen szó, mind követeléssel állnak a munkakörükben elhelyezkedni kívánó ember képességével szemben. A pályaválasztás előtt álló ifjú ezeket a követelményeket a legtöbb esetben nem ismeri, de ha ismeri is részben, önmaga képességeivel nincs tisztában, tehát a pályaválasztás, mint hatalmas kérdőjel áll előtte. Mire is törekszik az egyén a pályaválasztásnál? *A pályaválasztásnál a pályaválasztó a saját képességeinek összhangját keresi az őt környező világgal.* Nem pusztán a jövőendő kenyérkereset kérdése tehát az életpálya megválasztásának feladata; ez is, de ennél jóval több. Nem lehet tehát előítélet, megszokás, környezet befolyása, anyagi előnyök alapján kijelölni az egyén helyét a termelésben. A kedvetlenül végzett munkával kapcsolatban Madách jut eszembe: „Nincs élet, nincs egyéniség... hol leljen tért erő és gondolat, bebizonyítani égi származását?” Az elhibázott pályán a munka fáraszt, sikertelensége elcsüggeszt, az egyént elégedetlenné teszi, a munka eredményét mennyiség és minőség szempontjából csökkenti. A legtöbb ilyen ember orvosságot keres mély kielégületlenségére szerencsejátékban, itálban, hitvány szórakozásban vagy ezer más efélékben. Nemcsak, hogy nem hasznos tagja a társadalomnak, hanem súlyos teherként nehezedik rá. Szembekötösdí játékhoz tudnám talán legjobban hasonlítani a felületes pályaválasztást; a pályaválasztónak bekötött szemmel kell kifogni a pályát. Vajon hány akad közülük, aki eltalálja?!

A munkanélküliség áldozatai legtöbbször ezeknek az embereknek a sorából kerülnek ki, akik kellő rátermettség nélkül indulnak el egy

pályán, mert esetleges fogyatékoságuk csakhamar jelentkezik és háttérbe kényszeríti őket. Milyen fokozása a termelésnek, ha mindenki azon a helyen áll, ahol testi és lelki adottságai folytán legjobban megfelel! A pszichológia tehát így fontos segédeszköze a gazdasági életnek. A gazdasági élet embere mindig szükségét érezte, hogy bizonyos mértékben pszichológiával dolgozzék, de a pszichológiának ilyen használata nem tudatos és nem tervszerű, mert hisz legtöbb esetben kimerült az „emberekkel való bántni tudásban”.

Nagy létjogosultságuk van tehát azoknak az intézményeknek, amelyek egyrészt a pályaválasztó lelkitényezőit megfigyelve és vizsgálva, másrészt az egyes pályák követelményeit ismerve, segítő kezdet nyújtanak a pályaválasztónak annak a kapcsolatnak a megteremtéséhez, amely beleilleszti őt a társadalmi munkaközösségbe.

A pályaválasztási problémának, mint egésznek részkérdése a nők, illetve a leányifjúság pályaválasztási kérdése.

A háború után mind erősebb tért hódítanak a nők a kenyérkereseti pályákon. Ennek a térhódításnak egyik indítéka a megváltozott gazdasági helyzet, ami a nőt kenyérkereseti pályára szólítja, hogy közvetlenül is segítő társa legyen a férfinak a kenyérkeresetben. Ezt a segítséget közvetlennek nevezem, szemben a közvetett segítséggel, amikor a nő az otthon megteremtésével, fenntartásával a házimunkával stb. segíti a férfi munkáját.

Mihelyt a leányok a nőnek hivatásával, a jövődő anyaság gondolatával — a megfelelő biológiai érettség elérésekor — először szembenéznek, új világot építenek fel maguknak, amely eddigi iskolai életükkel semmiféle kapcsolatban nincs és amennyiben egy más hivatásra is készülnek (kenyérkereset), két külön világ alakul ki bennük, amelyen teljesen uralkodni és amelynek teljesen egyformán megfelelni, majdnem lehetetlen feladat. A szakhivatás vagy kenyérkereset és az általános női — anyai — hivatás közt fennálló feszültség lélektani magyarázata nem kereshető a nőnek esetleges csekélyebb szellemi képességeiben a férfiével szemben. Ch. Bühler említi, hogy a leányok állítólagos csekélyebb értelméről és kisebb tárgyilagosságáról sok szó esik ugyan, azonban ez nem helytálló úgy, ahogy némelyek gondolják. A leányok értelme és tárgyilagossága a döntő helyzetben semmi kívánni valót nem hagy hátra, de fenn áll a lányok átlagosan kisebb érdeklődése az intellektuális és tárgyi kérdések iránt.¹

A Fővárosi Pedagógiai Szeminárium lélektani laboratóriumának 1938 november hó 10-én feltett körkérdésére egy-ugyanazon órában felelt írásban az összes budapesti elemi, polgári és gimnázium forduló osztályok tanuló ifjúsága.² Összesen 19.219 tanuló fe-

¹ Ch. Bühler: Az ifjú kor lelki élete. 1925. 35. l.

² A részletekre vonatkozólag v. ö. Noszlopi László dr.: A fővárosi tanulóifjúság pályaválasztása 1938-ban, a nevelés problémái szempontjából. Budapest, 1939. Magyar Paedagógia.

lelete érkezett be 323 iskolából. A beérkezett feleletekből 9177, tehát az összes feleletek 47.8%-a volt a leány tanuló ifjúságé. Ezek megoszlása iskolafajonként a következő:

Elemi	...	...	...	6076	66.2%
Polgári	...	...	...	2260	24.6%
Gimnázium	...	...	...	841	9.2%
				9177	100.0%

A 4475 negyedik osztályos elemista az elemisták összes számának (6076) 73.7%-a, az 1601 hatodik elemista pedig 26.3%-a. A 426 negyedik gimnazista a gimnazisták összes számának (841) 50.6%-a, a 415 nyolcadik gimnazista pedig 49.4%-a.

A beérkezett anyag nagy része még 1939-ben feldolgozásra került és Noszlopi László ismertette a laboratóriumnak a fiúk pályaválasztására vonatkozó feldolgozását.³

Magam a leányok pályaválasztási adatainak feldolgozásával foglalkoztam és eredményeit a következőkben közlöm.

A tanulóifjúság elé került három kérdés a következő volt: 1. „Mi szeretnék lenni?” 2. „Milyen pályára fogok menni tényleg?” 3. „Miért választom a 2. pontban választott pályát?” A laboratóriumban feldolgoztuk a 2. és 3. kérdés feleleteit.

A második kérdés feleletei a leányoknál foglalkozási csoportok szerint a következőképpen oszlanak meg %-os arányban:

	IV. el.	VI. el.	IV. p.	IV. g.	VIII. g.
	s z á z a l é k				
szellemi pálya	41.4	5.2	33.8	54.7	72.1
kereskedelmi pálya	4.3	5.2	6.3	7.5	3.1
ipari pálya	32.6	66.2	31.7	19.5	6.0
mezőgazdasági pálya	00.5	0.2	0.4	1.7	1.0
személyi szolgálat	2.4	21.0	0.8	1.7	1.5
család-szociális munka	4.8	3.4	2.6	2.1	6.0
nem szakmunka	2.4	7.4	0.6	—	0.2
tájékozatlan	0.2	5.8	6.8	7.3	5.9
alternatív	0.6	1.1	10.0	—	—
feltételes	2.3	—	2.0	—	—
nem tudja	3.5	2.2	—	5.6	4.3
komolytalan	4.8	1.2	5.0	—	—

Összesen 133 foglalkozást jelöltek meg a feleletek során. A legismertebbek és így a legtöbb feleletet kapták azok a pályák, amelyekkel a leányifjúság a mindennapi élet folyamán gyakran találkozik, amelyekről a legtöbbet hall. Ilyen pályák: ápolónő, divattervezőnő, elárúsítónő, fodrásznő, gép- és gyorsírónő, gyári munkásnő, kalapos-

³ Noszlopi László dr. már jelzett cikke.

nő, kozmetikusnő, nyomdai berakónő, színésznő, táncosnő, tanítónő, tanárnő, tisztviselőnő és varrónő stb. A feleletek összességéhez viszonyítva a varrónő foglalkozásra esett a feleletek 17.6%-a a legnagyobb százalékos arány.

Ezzel ellentétben olyan feleletekkel is találkoztam, ahol a foglalkozás megjelölésnél a felelő nem ismerte annak a foglalkozásnak a követelményeit, amelyet megjelölt, pl. detektív (IV. p.), csillagász (IV. p.), műtörténész (IV. el.) és így tovább. Mint a felsorolt példák is mutatják, ezek a leányok mind 13—16 éves korcsoportból kerülnek ki, tehát serdülőkor környékéről: érdeklődésük a fantázia fokozott befolyása alatt áll.

Találkoztam szép számban olyan pályamegjelölésekkel is, amelyek határozott tehetséget, hajlamot igényelnek. Figyelemre méltó azonban az, hogy ezek pl. énekesnő, hegedűművész, drámai művész megjelölések csak a felsőbb osztályokban fordulnak elő, ahol feltehető, hogy ilyenirányú pályamegjelöléseknek már valószínűség szerint komolyabb alapjai lehetnek.

A pályamegjelöléssel kapcsolatosan a feleletek olyan csoportjai is adódtak, ahol ugyan a nők számára az elhelyezkedési lehetőség megvan, de kevésbé ismert voltuk miatt mégis csupán szórványosan választották őket, és talán csak olyanok, akiknél környezet hatás volt az ok, de maga a foglalkozás a leánytanulóifjúság előtt ismeretlen. Ilyen pl. kötőnő, harisnyakötőnő, látszerész, üvegtechnikus, műszövő, kirakattervező stb.

A második kérdés feleletei mutatják, hogy noha leány-tanulóifjúságunk sok pályát ismer, azok lényegével nagyon sok esetben nincsenek tisztában. Pályafelvilágosításra van tehát szüksége leányifjúságunknak, hangsúlyozva azokat a pályákat, amelyekre a nőnek éppen testi és lelki alkalmassága (kézügyesség, ízlés, finomság) és sajátos etikai tulajdonságai (türelem, szeretet) folytán elsősorban van hivatottsága.

A negyedik elemiben még komoly pályaválasztásról általánosságban nem beszélhetünk, mert ma a fővárosban a negyedik elemivel csak ritkán, legtöbbször egészségi vagy szociális okra visszavezethető indokból fejezik be a leányiskola tanulói is az iskolai éveket. A negyedik elemista leánygyermek az érzelem és fantázia jegyében él. Körülbelül erre az időszakra esik az egyéniség kialakulásának kezdete és egyúttal az érdeklődés gyakorlatiasabbá válása: már nem pusztán játszani óhajtanak, hanem főzéssel, háztartásban való segítséggel stb. próbálkoznak a leányok.

A hatodik elemi tanulói már határozott gyakorlati irányt mutatnak a pályaválasztásnál. Főképpen ipari pályák felé fordulnak, míg a negyedik polgári növendékei ipari és szellemi pályák felé körülbelül egyforma érdeklődést mutatnak. A szellemi pályák közül különösen az óvónői, tanítónői, gépírónői, tisztviselőnői a leggyakoribb megjelölések.

A nyolcadik gimnázium már erős intellektuális érdeklődési irányt mutat. Komoly öntudatos gondolkodásra enged következtetni, mert pályamegjelöléseik határozott, alternatív feltételes feleleteket nem adnak.

Eddig a második kérdésünkre adott feleleteket tárgyaltuk, ezekben a tanulók megmondták, milyen pályát szándékoznak választani. Most áttértek a harmadik kérdés feleleteinek tárgyalására. E feleletek a „Miért?” kérdésre válaszolnak, tehát anyagot szolgáltatnak a pályaválasztási motívum kutatáshoz.

Az anyag feldolgozása folytán a következő csoportok alakultak ki:

1. A pályaválasztásnál a jó kereseti lehetőséget tartják szem előtt. Ide tartoznak azok a válaszok, amelyek pl. ilyenek voltak: „Jól fizetnek”, „Nyugdíjas állás”, „Jól lehet keresni”, „Összeköttetésem van” stb.

2. Tehetség, hajlam, hivatásérzés volt a pályaválasztás indítéka.

3. Tetszik, kedvet érez stb. a választott pályára. Ez a csoport sokban hasonló, de nem azonos az előbbivel, mert ezekben az esetekben, nem biztos, hogy a „kedv” és „tetszés” szavakkal a gyermek egyúttal hajlamot is akart volna kifejezni.

4. Környezet hatás.

5. Egészségi okok.

	IV. el.	VI. el.	IV. p.	IV. g.	VIII. g.
	s z á z a l é k				
1. A pályaválasztásnál a jó kereseti lehetőséget tartják szem előtt	20.94	31.80	41.32	21.13	35.66
2. Tehetség, hajlam, hivatás érzés volt a pályaválasztás indítéka	13.46	12.25	13.53	30.03	24.14
3. Tetszik, kedvet érez a választott pályára	41.31	33.28	21.33	22.77	18.55
4. Környezet hatása ...	14.23	14.06	19.82	10.81	7.68
5. Egészségi ok	0.29	2.31	0.80	0.24	0.24

A negyedik elemi osztályosoknál a motívum elbírálása is meglehetősen nehéz volt, mivel a legtöbb esetben azt a feleletet adták, hogy „tetszett”, „kedvem van hozzá”, „szép foglalkozás”. Ez a feleletek 41.1%-a. Boncolgatni ezeket a feleleteket csak személyes beszélgetés alapján lehetne, azonban valószínű, hogy ezeket a feleleteket azért adták, mert ebben a korban kétségtelen, hogy elsősorban a tetszés vezeti a gyermeket. Lát valamit: az tetszik, megpróbálja, ha ott sikert tud elérni, tovább foglalkozik vele, már kedve van hozzá. Ha azután esetleg evvel kapcsolatos pályaválasztási lehetőségre akad, természetes, hogy azt írja: „Szeretném, mert kedvem van hozzá”. Itt azonban már nem pusztán a kedv a motívum,

hanem az a készség, amely benne ezt a kedvet felébresztette. Azonban ezt elbírálni azzal a felelettel, hogy: „Kedvem van hozzá“ vagy „Tetszik“, „Szép“: teljesen lehetetlen. Ezt a feleletet adhatja a gyermek akkor is, amikor valamely pályáról dicsérő bírálatot hall és ennek alapján érez kedvet. Vagy olyan esetben, amikor arra gondol, hogy valamelyes kellemes élményben lesz része, pl. cukrász, csokoládégyári munkás, elárúsítónő stb. foglalkozás választásánál.

Másik jelentős motívum ebben az időben az anyagi ok, mely ugyan a hatodik elemi, negyedik polgári, negyedik és nyolcadik gimnázium százalékos arányaihoz viszonyítva itt a legkisebb, azonban a negyedik elemi osztályosok csoportján belül a második helyet foglalja el. Ime egyik felelet: „Szeretnék sok pénzt keresni, hogy szüleimnek segítsek sorsán“, ehhez bővebb magyarázat felesleges. Azonban elgondolkozhatunk itt, milyen nehéz munkát kell annak a tanítónak végeznie, aki olyan iskolában működik, ahol az anyagi gond ilyen komor ködként nehezedik a gyermek lelkére. Van sajnos fővárosunkban gyermek, akinél ilyen az úgynevezett „boldog“ gyermekkor, az a gyermekkor, amely egész életünkre kihat.

Ebben a korban és a hatodik elemista leányoknál találkoztam a legtöbb esetben olyan feleletekkel, ahol a motívum fő indítéka a családban és a családon való segítség volt. Pl. „Varrni szeretnék, mert édesanyám is varr, neki segíthetek“. Ezekből az esetekből azt láttam, hogy ez az időszak az, amelyben a leánygyermek legjobban éli a család életét. Ennek a tényállásnak pedagógiai jelentősége is van. A negyedik polgári, negyedik és nyolcadik gimnázium leány-növendékei pályaválasztásaiknál már minden vonatkozásban önmagukra voltak tekintettel. Tehát „sok pénzt szeretnék keresni, hogy megéljek“, „hogy gondtalanul éljek“ stb.

A negyedik elemiben egy felelettel sem találkoztam a 4476 növendék felelete között, ahol a „hajlam“, „tehetség“ szó szerepelt volna, de körülírva előfordult. Tehát ezt a szót magát ugyan nem ismerik a leányok, de a fogalom kezd már kialakulni bennük.

A környezet hatására történő pályaválasztás a negyedik és hatodik eleminél körülbelül egyforma.

Míg a negyedik elemi leánytanulói feleleteinek tarkaságából nehezen bogozzható ki a pályaválasztás tulajdonképeni motívuma, addig a hatodik elemi növendékeinek feleletei már egyre határozottabban utalnak arra, hogy a pályaválasztás főmotívuma a mennél biztosabb anyagi bázis keresése. „Jól lehet keresni“, „jól jövedelmez“, „nem nehéz és jól fizetnek“. A feleletek másik nagy aránya a „Tetszik“, „Szép foglalkozás“ stb-re esik. Van egy egész sajátos felelet, amit csak a hatodik elemi és negyedik polgári iskola növendékeinél találtam, ez a „jó foglalkozás“ megjelölés. Ezt a feleletet olyan pályákkal kapcsolatban találtam, amelyek az ő felfogásuk szerint tiszták, könnyűek és jól lehet általuk keresni.

A hatodik elemi feleletei közt találkoztam legelőször a tehetség hajlam kifejezéssel. A negyedik polgáriban pedig megjelent a hivatás kifejezés a szociális pályákkal kapcsolatosan.

A pénzkeresés szempontja legerősebben a polgárista lányok körében érvényesül a pályaválasztásnál. Az ismert és kiválasztott pályák kereseti lehetőségeit sok esetben tisztán látják és ezt a pályaválasztási motivum megjelölése keretében jelzik is. De még azokban az esetekben is, amikor erősen látszik, hogy nem anyagi ok a főmotivum, ott is meg-megcsillan az esetleges anyagi előny reménye. Nagyon sok esetben találkoztam itt avval a felelettel, hogy varrónő szeretne lenni, mert „jól jövedelmez és a háztartásban is jó hasznát lehet venni”, vagy „fodrásznő szeretne lenni, mert a fodrászatra mindig szükség van”. Sőt volt olyan negyedik polgárista leány, aki még azt is hangsúlyozta, hogy „a nők mindig hiuak voltak és azok is maradnak, tehát ilyen pályán mindig lesz kenyér”. Kétségtelen, hogy itt pusztán csak a kenyérkereső szempont a pályaválasztási tanácsadó, ha mindjárt csak a környezet hatása is. Ezek a leányok azonban már nagy, mondhatnám már majdnem felnőtt leányok, akik ezeket a szempontokat ugyan lehet, hogy szüleiktől, hozzátartozóiktól vagy ismerőseiktől hallották, azonban ez a tény lassan-lassan kiérlelődött bennük és találkoztam pályaválasztási tanácsadóim során olyan negyedik polgárit elhagyó leánnyal is, aki komoly meggyőződéssel érvelt anyagi okból választott pályája mellett, komolyabb lendületesebb erővel készült a választott pályájára mint sok — a pálya szempontjából tehetségesebb — leány. Mindazonáltal a hivatáserkölcsei érzület hiányára vall, ha leányifjúságunk az életpályában csupán a kereset oldalát látja. Motivum kutatásunk tehát feltárja a fokozottabb hivatásetikai nevelés szükségességét, főleg a leánypolgári iskolában. Ugyancsak nagy százalékos arányban fordul elő a negyedik polgáriban az a pályaválasztási motivum, hogy azért választja a megjelölt foglalkozást, mert „tetszik”, „kedve van hozzá”, „szereti”. Ennek a megjelölésnek az értelmezése már eltér az elemi iskola negyedik és hatodik osztályok hasonló feleleteitől. Amíg ugyanis az említett osztályok leánytanulói úgy fejezik ki, hogy „szeretem, mert szeretek a hajjal bánni” vagy mert „szeretem a szép ruhát”, addig a negyedik polgári leány tanulói szintén használták a tetszik, stb. kifejezéseket, de indokolásuk az életbe kilépő lányok komolyabb, megfontoltabb indokai. Tetszik a varrónői pálya — írja az egyik leány, — mert értelmét látom annak a sok munkának, amit el kell végezni, amíg egy ruha elkészül”. Vagy egy másik esetben azt írja egy művirágkészítőnőnek készülő leány, hogy tetszik neki ez a foglalkozás, mert, ha a kézügyessége alapján megfelelő erre a pályára, akkor egész művészi dolgokat tud majd készíteni.

A gimnázium négy és nyolcadik osztályos növendékei már teljesen más beállítódást mutatnak a pályaválasztással szemben. Itt a

legnagyobb százalékos arányszámot a hajlam, tehetség, hivatás érte el, mint a pályaválasztás főmotivuma. Különösen a negyedik gimnazista leányoknál találtam ezt. Érdekes, hogy míg az ugyanolyan koru negyedik polgárista leányoknak csak 13.5%-a érez hajlamot, tehetséget vagy hivatást valamely pályával szemben, addig a negyedik gimnazista lányok 30%-a. Ezek közt a feleletek közt nem egyszer találkoztam ilyen kifejezéssel: „Meggyőződése, hogy tehetségem van“. Általában az az érzésem, hogy bár korban különbség nincs a negyedik polgárista és negyedik gimnazista lányok között, a nevelés, a környezet a leányokban nagyfokú önértékelést termel ki, ami azonban a nyolcadik gimnáziumba járó lányoknál már elmosódik. Itt is ez a csoport még elég nagy arányszámot mutat, mert a feleletek 24.1%-a erre esett, azonban már itt a tehetség és a hajlam kifejezést legtöbb esetben művészi pályákkal, a hivatás kifejezést pedig szociális és nevelői pályákkal kapcsolatosan találtam. A nyolcadik gimnazista lányoknál is a biztos megélhetés erős indíték a pályaválasztásnál, különösen erre utaltak a tanári és tisztviselői pályaválasztások. Itt a legjelentéktelenebb a környezethatás arányszáma. Ezt annak tulajdonítom, hogy azt a motivumot, amely eredeti formában környezethatás lehetett, a 18 éves leány, ha ez neki megfelelő pályául kínálkozik ebben az életkorban már átalakítja saját meggyőződésé. Ezenfelül az ifjúkorban levő leányokról van szó, akik már nem egykönnyen írják le, hogy „mert szüleim akarják“, vagy „mert testvérem, hozzátartozóm az“.

Nem szóltam eddig egyik osztály tárgyalásánál sem azokról, akik egészségi okból választanak bizonyos pályát. Nem tettem pedig ezt azért, mert olyan kevés számban fordultak elő, hogy akár egészen el is hanyagolhatnám. Legnagyobb arányszámot a hatodik elemnél ért el. Ez könnyen érthető, mert azokkal a lányokkal, akik akár szemük gyöngesége (ez a legtöbb), akár alkati gyöngeségük miatt kénytelenek a tanulást mielőbb befejezni: a szülők a negyedik elemi után elvégeztetik az ötödik, hatodik elemi és még 1—2 évi pihenő után keresnek könnyű ipari foglalkozást számukra.

Általában azt tapasztaltam e motivumok feldolgozásánál, hogy ha halkan is, de legtöbb esetben, kicsendült belőlük a nő eredeti hivatása után való vágy. Kihangzott a családban való elhelyezkedés a feleség, anya stb. hivatására készülés a pályaválasztás mellett is. Ezt mindennél jobban bizonyítja ez a pár felelet, amely maga köré egész csoportokat vont: „én azért legjobban szeretnék férjhez menni, mert az az igazi (IV. p.) „szeretnék háziasszony lenni, mert ez érdekel“ (IV. p.), „varrónő leszek, mert ha férjhez megyek, hasznát veszem“ (IV. p.), „varrónő leszek, mert a háztartásom mellett még kereshetek is“ (IV. p.), „tanítónő leszek, mert azok sokat vakációznak és akkor gyermekeimmel lehetek“ (IV. g.). Nagyobbaknál pl. nyolcadik gimnazistánál: „védőnő leszek, mert, ha nem tudok férjhez menni, védenem kell őket“, „iparművészni leszek,

mert az legalább nem vesz el jövődö családómtól" stb. Nagyon figyelemre méltó ez a körülmény egyrészt a nevelés szempontjából, másrészt a női pályaválasztás kérdésével kapcsolatosan. Ebben a mozzanatban található a legtöbb etikai tartalom, a legtöbb egyéniség és érték a leányok pályaválasztási motivációjának körében. Mihelyt azonban inár nem az anyai-családi hivatás, hanem a szakpálya szempontjából tesszük mérlegre az indokolásokat, amelyeket a leányifjúságtól a jövődö foglalkozás megválasztására vonatkozólag nyertünk, máris azt a tényt kell leszögeznünk, hogy leányifjúságunk nem áll a kellő hivatásetikai magaslaton. A hivatás etika elvei a következők: 1. mindenki a rátermettségének megfelelő pályát kell, hogy válassza; 2. több képesség többre kötelez, a kevesebb képesség kevesebbre jogosít; 3. minden pályán végzett munka egyaránt tiszteletre méltó; 4. a hivatás érdeke az egyéni érdekeink fölé helyezendő, stb. Ha azt vizsgáljuk, hogy szóhoz jutnak-e a leányok pályaválasztásánál ezek az etikai szempontok, akkor azt látjuk, hogy pályaeitikai nevelésünk sürgös kiegészítésére szorol.

Ez alkalommal csak röviden szólok azokról a pályacsoportokról, amelyek különös figyelmet érdemelnek a női pályaválasztás szempontjából.

Elsősorban emlitem a szociális pályákat, amelyek a társadalmi ranglétra legkülönbözőbb fokain és az előképzettség legváltozatosabb lehetőségeivel nyújtanak elhelyezkedési alkalmat a nők számára. A szociális gondoskodás terjedő eszméje folytán egyre fontosabbá válnak. E pályák gyakorlásához azonban különböző előképzettség, a testi és lelki arravalóság, etikailag értékes tulajdonságok és akarati képességek szükségesek. Ilyenek: ápolónők, védónők, iskolanővérek, gyermekgondozónők, stb. A pályaosztályozás tekintetében nem tartozik ide, de követelményei szempontjából részben ide tartozó az orvosi, tanári, tanítónői és ovónői pálya is.

Gazdasági pályák (ipari, kereskedelmi és irodai). Az ipar terén bizonyos életpályák eddig mint kizárólagos női pályák voltak ismeretesek (női szabó, kalapkészítő, fűzőkészítő, himző stb.). Így vannak olyan életpályák is, ahol kizárólag férfi munkaerők dolgoznak, pedig tulajdonképpen sem orvosi, sem pszichológiai, sem pedig iparjogi szempontok nem állnak útjában a női munkaerők alkalmazásának. Ezeken a pályákon mégis csupán elvétve találunk női munkaerőket: finom mechanika, optika, üvegtechnika, intarzia, kirkatrendezés, lakberendezés stb., holott nézetem szerint a nők itt is szép eredményt érhetnek el. A kereskedelmi és irodai munkaterületek általánosan ismertek.

A háztartás, mint ipar éppen az utóbbi időben jelentősen bővült a nők számára a már ismert területeken: szakácsnő, szobalány, házvezetőnő, vasalónő stb.

Mivel nem pályatanulmányozás a célom, csak megemlítem az egyes újabb területeket: diétás konyhavezetés; a konzervgyártás

nagy lendületével kapcsolatos kiképzési lehetőségek; baromfi tenyésztés, feldolgozás, kereskedés, gyümölcstermelés, feldolgozás, kivitel mint előbbinél; kertgazdaság stb. Mind fontos és a nők pályaválasztásával kapcsolatosan számottevő kutatási területek.

Végül megemlíthetők még a művészi foglalkozások, amelyek természetesen mint pályaválasztási eshetőségek — általánosságban — nem jöhetnek számításba, mert különös tehetséget, hajlamot kívánnak. Ujabban azonban a művészi pályák nemcsak, mint produktív és reprodukzív elérhetőségek jelentősek, hanem igen erősen a didaktikai oldalról is: zene és tánc tanítás, ritmikus torna.

Összefoglalásul még egyszer hangsúlyoznunk kell, hogy a foglalkozás megválasztását ne bizzuk a véletlenre, a divatáramlatokra, hanem szükség van pályaeetikai nevelésre és pályaválasztási tanácsadásra. A foglalkozások között megbecsülés szempontjából különbség nem tehető: ez a társadalmi munkaszervezet szempontjából egyik legfontosabb követelmény. A női foglalkozások keretén belül nagyobb a demokrácia. Pl. középosztálybeli szülők leányai elmennek szabónőnek, keztyűsnek, fűzőkészítőnek stb., míg ugyanolyan társadalmi réteg fiai idegenkednek az ipari pályáktól.

Hogy mit jelent az egészséges munkaszervezet egy nemzet életében, annak fejtegetése nem tartozik ebbe a keretbe. Egy azonban bizonyos, hogy a mi újjá éledő nemzeti életünkben a magyar nőnek is meg kell találnia azt a helyet, ahol a nagy építőmunkában legjobb tudása, rátermettsége és istentől adott hivatása mellett a legtöbbet és a legértékesebbet tudja nyújtani.

Fejlődéstani szempontok **a nyelv-tan-oktatásban.**

Irta: Kremsier Irma.

A középiskola I. osztályába való belépés még a mai teljesen új alapokra fektetett modern elemi iskolai, s a kitűnő módszeres utasításokkal ellátott új középiskolai tanterv mellett is nagy zökkenő a gyermek iskolai életében. Nagyon gyakran visszaveti, elkedvetleníti a tanulót az, hogy a tanulmányi fejlődés vonala, mely az elemi iskola négy osztályában állandóan felfelé ívelt, egyszerre törést szenved, s csak kemény küzdelem után jut megint az egyenesbe, vagy, amint sokszor megtörténik, feltűnően lefelé hanyatlik. Pedagógusok és pszichológusok állandóan foglalkoznak ennek a zökkenőnek okaival, s igyekeznek ezeket kiküszöbölni azáltal, hogy a középiskola mind nagyobb gondot fordít arra, hogy tanulóinak elemi iskolai multját megismerje. De őszintén bevállhatjuk, hogy bár sok javulás mutatkozik e téren, teljesen nem sikerült megszüntetni a törést.

Alábbiakban az egyik elkedvetlenítő nehézséggel: az idegen nyelvoktatással foglalkozom, mert akár a latin, akár a német nyelvről van szó, a növendékek kis százaléka fogadja örömmel és szükségletképen az idegen nyelvet. A nyelvkészség és nyelvismeret vizsgálatára Wilkins nyelvi prognózis tesztjei állanak rendelkezésünkre. De iskolánkban a helyi viszonyoknak megfelelően ezeknek ismerete előtt még a sok éves tapasztalat is kialakított bizonyos kérdésanyagot, melyet tesztyszerűen alkalmazunk az első idegen nyelvi — itt elsősorban a német nyelvet értem — órákon. Ezeknek segítségével ellenőrizzük a gyermek megállapításait arról, hogy ért-e, tud-e a szóban forgó idegen nyelven. Erre azért van szükség, mert sok esetben a tanuló önkritikája csekély, néhány idegen szó ismeretét tudásnak minősítik, különösen akkor, ha úgy mint iskolánkban, csoportoktatás folyik, s így magasabb fokozatba kerülhet, ami becsvágyát kielégíti. De alkalmaznak olyan próbákat

is, melyek a nyelv zenei hangzása, kiejtése iránti, vagy idegen szavak megtartása körüli fogékonyságot mutatják meg az olyan tanulóknál, akik anyanyelvükön kívül más nyelvet nem tudnak. Ezek a próbák csak hozzávetőleges eredményt mutatnak s csak a beosztás első nehézségeinek legyőzésében támogatják a tanárt, de mindenestre igen értékesek, s a további megfigyelések alapjául szolgálnak. Ezek nem tantárgytesztek, hanem kizárólag érzékvizsgálatiak. De ugyanebben az időben alkalmaznak magyar nyelvtani tantárgyteszteket, melyek az elemi iskola nyelvtanításának anyagát ölelik fel. Az iskolai gyakorlat kialakított 12—15 pontig terjedő megoldandó feladatsorozatot, melyeknek egy része kiválasztó felismerési próba, másik csoportja kérdés, melyre felelni kell, a harmadik önálló mondatalkotás, vagy elemesztetés. Például az első csoportba tartozó pont: elsorolunk 20 szót mindenféle szófajból, ki kell választani belőle a főneveket, külön a tulajdon, külön a közös neveket; a másodikban ilyen kérdések szerepelnek: melyik mondatrész az, amely a kit?, mit? kérdésre felel, stb.; a harmadik csoportban ilyen feladatok vannak: írj mondatot, amelyben az állítmány ige, 2. főnév, 3. melléknév; vagy megadott egyszerű bővített mondat minden szava alá odairandó, hogy milyen mondatrész, főléje, hogy milyen szófaj. Az eredmény könnyen és világosan összegezhető, s természetesen az osztályban lévő gyermekek szellemi képességétől függ. Annyit azonban kialakított a sok éves tapasztalat, hogy általában a növendékeknek átlag 70%-a hibásan oldja meg a szó- és mondatösszefüggésére vonatkozó teszteket. Ez a legelső hasznos útmutatás, melyet a tesztek nyújtanak s melyet a tanárnak az I. osztály nyelvtani tanításmenetének összeállításában figyelembe kell vennie. De rendkívül értékes az eredmény az egyéni kezelés szempontjából is, mert megmutatja, hol, melyik tanuló munkájában van logikai hiba, vagy teljes értelmetlenség.

A nyelvtan elvont fogalmakkal dolgozik, ezeket igyekszik a nyelven érzékeltetni. A 10—12 éves gyermek lelkesedéssel fogad mindent, ami érzékelhető, tapasztalható, s amivel lehet valamit csinálni. A nyelv hallható, beszélhető, szavalható, énekelhető, azért rendkívül népszerű is minden, amit ilyen úton nyújtunk, népszerűtlenné csak akkor válik, mikor a nyelvtani fogalmakba ütközik a gyermek. A nyelvszerkezet logikája, szépsége nem érdekli a 10—12 éves gyermeket, mert hiányzik hozzá a felfogó szerve: az absztrakt gondolkodás. Több ilyenirányú tudományos kutatás bebizonyította, hogy ez a 14—15 éves korban fejlődik s azért oly eredményes pl. a konstruáló francia nyelvoktatás az V. osztályban. A nyelvtani fogalmak legnagyobb részét a gyermek 10—12 éves korban holt anyagnak tekinti, mert nem tud velük mit csinálni. A helyesírásra vonatkozó szabályok is inkább vizuális és aurális úton taníthatók meg ebben a korban, a nyelvtani ismeretek csak később hatnak tudatosan rá. De a tantárgy népszerűtlenségét a gondolkodás fejlődésének tanulságain

kívül, a *helytelen kezelés, a tanítás hibái* is okozzák. Semmiben sem olyan könnyű elvetni a sulykot, mint épen a nyelvtanoktatásban. Semmiben sem mutatkozik oly könnyen látszateredmény, mint ezen a területen. Minden tanár megfigyelhette, hogy mikor úgy érzi, hogy bizonyos nyelvtani fogalom érzékeltetése teljesen sikerült, s az osztály minden növendéke biztos tudásról tett tanúságot, esetleg két hét múlva már csak 4—5 tanuló felelete üti meg a mértéket, a többi bizonytalanná vált, zavaros, vagy feleletre egyáltalában képtelen. Ki nem tapasztalta, hogy bizonyos fogalmak érzékeltetését minden tanévben újra kell kezdeni, mert az osztály zöme elfelejtette, vagy sohasem is értette meg teljesen?

A fejlődéstani okokon kívül a kezelés kérdését erősen megnehezíti az, hogy a középiskola I. osztályában kezdődik az első idegen nyelv tanítása, (jelen megfigyelések a németre vonatkoznak), s elkerülhetetlenné válik, hogy *kétféle* nyelvtant tanítsunk; ámbár ebben az életkorban az idegen nyelv átvétele még elsősorban intuitív úton történik s a modern oktatás a tanítás első idejére a fonetikai gyakorlatokat állítja a központi helyre. Csakhamar szükségessé válik a nyelvtani megalapozás. A beszédgyakorlat eleinte a fület foglalkoztatja és a legtermészetesebb cselekvésekhez kapcsolódik, de amint a kör bővül, a középiskolai követelmény elkerülhetetlenné teszi bizonyos nyelvtani ismeretek megadását. Ezeket igyekszünk az „Uj Iskola” tanítási rendszerében a minimumra csökkenteni. Ezt úgy érzük el, hogy nyelvtan tanításunknak van egy tudatosított és egy nem tudatosított rétege. Előbbiben érzékeltetjük azokat a nyelvtani ismereteket, amelyek nélkül nem boldogulunk a mondatszerkesztés és helyesírás tanításában, utóbbihoz tartoznak mindazok az ismeretek, amelyek már az I. o. mondatalkotásaiban előfordulnak, a tanár a legteljesebb tudatossággal gyakorolja is őket, de nem magyarázza meg nyelvtanilag, azaz nem tudatosítja azokat. Mert minél több és különbözőbb a megismertetett nyelvtani szabály, annál könnyebben áll be a zavar, a gondolkodásnak ebben az életkorban még nagyon labilis területén.

Hogyan küszöböljük ki az anyag kezeléséből a kettősség nehézségét?

1. Ha az anyanyelv nyelvtanát nagyon természetszerűen, nem tudományos, hanem lélektani szempontokat szem előtt tartva, lehetőleg kevés részletkérdésre kiterjedően tanítjuk.

2. ha az idegen nyelv nyelvtani alapismereteit csak akkor nyújtjuk, mikor már meggyőződünk arról, hogy egy-egy fogalom az anyanyelvben már teljesen megérlelődött. Tehát nem előzzük meg az idegen nyelv nyelvtani fogalmaival az anyanyelvét.

Hogy mi az a lélektani szempontoknak megfelelő anyag, amit a 10—11 éves gyermek teljesen magáévá tud tenni, azt két forrásból meríthetjük: A tapasztalásból és a tesztvizsgálatok eredményéből. A tapasztalás egyedül nem lehet irányítónk, mert ezt erősen befolyá-

solja a tanár egyéni beállítottsága, munkaminősége, tanítási módszere. A tesztvizsgálat általánosabb és objektívebb eredményt tár fel, mert kikapcsolja a tanár szuggesztív hatását a feleletadásnál.

Az alábbi problémák és megoldási kísérletek valamennyien ennek a kétféle vizsgálati módnak eredményei. Minden megfigyelést tesztvizsgálattal helyesbítettünk.

A két nyelv nyelvtanának tanítását tehát párhuzamosítanunk kell. Ez gondot és figyelmet igényel, de feltétlenül haszonnal jár. Elsősorban el kell térnünk tankönyveink szokásos nyelvtani sorrendjétől. Ez nem jelenti azt, hogy a tantervi anyagból bármit is elhagyjunk. Mindent felölelhetünk, de olyan formán, hogy a didaktikai egymásutánt elsősorban lélektani szempontok irányítsák. Legújabb német tankönyveink rendkívül óvatosan, gyakorlatian s nagy ökonómiával építik fel a nyelvtani tudnivalókat, annak az anyagnak a keretein belül, amit nyujtanak. De ha ugyanakkor anyanyelvük nyelvtanát más menetben tanítják, az amúgy is nehéz, s a 10 éves gyermek lelki beállítottságának kevésbé megfelelő ismeretanyagban fokozzuk a bizonytalanságot.

Alábbiakban megkíséreljük legfőbb vonásaiban és csak nagy általánosságban bemutatni, hogyan próbáljuk meg az anyanyelv és német nyelv anyagának párhuzamosítását főképpen az I. osztályban.

A magyar nyelvtani tesztek eredménye minden évben meggyőző bennünket arról, hogy a mondattan és szótan összefüggése a legbizonytalanabb terület. Ezért arra fordítjuk a legnagyobb gondot a magyar nyelvtani anyag összeállításában. — Az elemi iskolai ismeretek felfrissítése után rögtön az élő beszéddel foglalkozunk. De nem analizáljuk egészen a hangokig, s nem tanítjuk év elején a hangtani ismereteket. Amire szükség van belőle a helyesírás szempontjából, azt teljesen gyakorlati úton sajátíttatjuk el. A beszédben egyelőre csak a legelőbbet és teljes egészet a mondatot érzékeltetjük, s miután röviden foglalkoztunk jelentésével és terjedelmével, azaz összetételével, rögtön rátérünk a mondatrészek vizsgálatára. A hívó kérdőszók segítségével megismerkedünk minden mondatrészszel, de szótanilag egyiket sem elemezzük. Természetesen nem mulasztjuk el felismertetni a tárgyragot, vagy azt, hogy a határozókat néha két szóval fejezzük ki, de részletekbe nem bocsátkozunk. A fő a biztos felismerés, a mondatrész helyes megnevezése, a kérdőszók könnyed alkalmazni tudása. Ezt biztosítja a mondatrészek funkciójának érzékeltetése a mondatban nem elvont, hanem erősen konkrét módon! Miután részletesen foglalkozunk a határozókkal (8-félét szoktunk megismertetni) s a jelzők fajaival, ez az alapos és kimerítő mondatrészmegismertetés $2\frac{1}{2}$ —3 hónapot vesz igénybe.

Mindezeideig a német nyelvtanban csak legfeljebb a három nemet, s a főnevek többszámát érzékeltethetjük. A főnév eseteivel csak november végén, december elején kezdünk tudatosan foglalkozni. Nem beszélhetünk accusativusról addig, míg a gyermek anya-

nyelvében a tárgyat helyesen fel nem ismeri. Nem taníthatjuk a dativust, míg a részeshatározóval nincs tisztában, s legkevésbé tudatosíthatjuk a német genitivust, míg a birtokos jelzőt nem érti teljesen. Csak mikor már anyanyelvében mindent jól begyakoroltunk, térhetünk rá arra, hogy idegen nyelvben megértessük ezt. Természetesen a tanár teljes tudatossággal készítette elő a talajt s gyakorolta ösztönös átvétel útján ezeket a nyelvi formákat beszédgyakorlatban, párbeszédekben, szövegtanulásban, úgy, hogy december, január, február eleje elegendők a négy eset tudatos megtanítására határozott és határozatlan névelővel.

Ha a mondatrészek felismerését a magyar nyelvben kifogástalan biztonsággal végzi minden tanuló, akkor térünk rá a szófajokra. Ezt is a mondatokhoz kapcsoljuk. Jó segítőeszköz volt a mondatrészek megjelölésében az, hogy mindegyik fajtát más színnel húztuk alá az írásban. Először azt kutatjuk, hogy milyen szófajta az állítmány, ha a piros köpenyt (így nevezzük, vagy ehhez hasonlóan a színt, amellyel elláttuk) levesszük róla. Elsősorban az igeállítmánnyal foglalkozunk. S ekkor térünk rá az igeragozás minden részletkérdésére; módra, időre, személyre, számra, személyragra stb. Erősen bevesszük a gyermek tudatába, hogy az ige csak mint a mondat állítmányi része fordulhat elő, s összhangba hozzuk a mondatban annyit hangsúlyozott állítmány központi szerepével. Rendszeresen december és január telik el vele. Sok idő ez, de a tapasztalat azt igazolja, hogy ezt kell legjobban begyakorolnunk.

Igy azután február közepén tudasíthatjuk a német igeragozást is. Eddig is formáltunk mondatokat személyes névmással és cselekvésszóval, de nem tudatosítottuk. Most már nem okoz különösebb nehézséget, hogy indicativusról, praesensről, imperfectumról beszélünk, mert van biztos hasonlítási alapunk. Csak egy állandó zökkenő van itt: az infinitivus. A német ige 3 tőalakját csak a II. osztályban tanuljuk meg teljesen, de már az I. osztályban meg kell birkózni az infinitivussal. A második tő magától adódik, mert az imperfectum a gyermeknek egészen természetszerű. Az infinitivus meglehetősen elvont fogalom, de első időben főként magyar neve okozza a fogalmi zavart. Mielőtt a német nyelvben megismertetjük, alaposan érzékeltetnünk kell magyarul, s a tapasztalat azt bizonyítja, hogy heteken keresztül vissza kell térnünk arra, hogy magyar órán elmondassuk a német, német órán a magyar megfelelőjét a fogalomnak mindig példák alapján. Ha az év elején és negyed-, vagy felévben készített ismeretvizsgáló tesztek felejtési adatait vizsgáljuk, akkor majdnem a legnagyobb százalékot a főnévi és melléknévi igenév felismerése körül találjuk. Ez utóbbi szintén fő zavartokozó jelenség a 10 éves gyermek nyelvtani látóhatárán. Neve hasonlít a főnévi igenévhez, s így a „homogén gátlás” törvénye következtében már az nehezíti a felfogását. A két fogalom érzékeltetése között hosszú időnek kell eltelnie, így a zavartokozó motívumok közül a

formát kiküszöböltük. De a tartalmi nehézség változatlanul fennáll. A magyar nyelvtan tanításában akkor kerül rá a sor, mikor már rendre megvizsgáltuk, hogy milyen szófaj rejlik a különböző szín-
nel jelölt mondatrészek mögött, s elérünk a tulajdonság jelzőhöz. Itt válik természetszerűvé a tanítása. Csak sokkal későbben térünk rá arra, hogy szerepelhet mint állítmány, tárgy stb. A jelen idejű melléknévi igenév érzékeltethető a legkönnyebben. A mult idejű könnyen összecseréli a tanuló a mult idejű igével, a jövő idejű a 10 éves gyermek beszédében csak szórványosan fordul elő. Olyan árnyalati különbségekre kell itt a gyermek figyelmét beállítani, amelyek sem logikai képességeinek, sem nyelvhasználatának nem felelnek meg. A német nyelv használatában csak a II. osztályban kerül rá a sor, mikor az összetett igeidőket tudatosítjuk s kialakítjuk a német ige három tőalakját. Felmerül a kérdés, nem volna-e tanácsos ismertetését az anyanyelvben is csak a II. osztályban kezdeni, mikor a szóképzés tanulása megalapozza annak megértését, hogy a szófajok képzők segítségével jelentésbeli változást és szófajátalakulást szenvednek? Mert a tesztvizsgálatok eredménye azt is bizonyítja, hogy a II. osztályban a tanév végén többszöri felújítás után a tanulók munkái teljes megértést és biztos felismerést mutat, de ugyanez a csoport a III. osztályban a tanév elején már ingadozó, 50% hibás feleletet ad. Ez azt mutatja, hogy az ismeret a sok begyakorlás következtében eléggé megerősödött, de meg nem gyökeresedett. Erőltetni lehet, de vérré nem válik. — Az igenevek harmadik fajtáját: a határozói igenevet pedig tanácsos volna csak a III. osztályban elővenni.

A párhuzamos nyelvtanoktatás két legnagyobb problémája a főnévejtegetés és az igeragozás. Ha ezt megoldottuk, a többi már részletkérdés. A melléknév fokozását a németben teljesen gyakorlati alapon értetjük meg, s a melléknév ragozására csak a II. osztályban kerül sor, még pedig akkor, ha már alaposan átismételtük a magyar nyelvben, hogy minden mondatrész milyen szó lehet, s már sok szó esett a tulajdonságjelzőről. Ez, valamint a praeposíciók használata a legidegenebb a magyar gyermeknek. Új német tankönyveink utóbbiakat bölcs előrelátással koncentrikusan bővítik évről-évre a táguló nyelvhasználat szerint. Ezek közül a legnehezebb a dativust és accusativust vonzó helyes használatának elsajátítása. (Das Buch liegt auf dem Tisch. Ich lege das Buch auf den Tisch.) Ezeknek a hajszálárnyalatoknak a felismerésére a 10—11 éves elme még nem elég differenciált. A vaskos különbségeket veszi csak észre, s a névelők hasonlósága még csak fokozza az összetévesztési lehetőségét. Vajon nem volna-e tanácsos a Wo? és Wohin? kérdés egész komplexumának tudatos felismertetését a II. osztály tanévének második felére tolni, mikor már a főnév esetei nem okoznak olyan nagy gondot?

Mindezen kérdések, problémák és megoldások sok évi teszt-

vizsgálat és tapasztalat nyomán vetődtek fel a gyermektanulmányi alapon dolgozó, kísérleti „Új Iskola”-ban és kb. 20 éves multra tekinthetnek vissza. Az 1940—41. tanév elején végzett magyar nyelvtani tesztvizsgálatok újra megerősítették és kiegészítették fenti megfigyeléseinket. Tanácsos volna közös tesztanyag kidolgozásával széleskörű vizsgálatot indítani sok középiskola I. és II. osztályában, hogy így nagy tömeg adataiból teljes hitelességgel és véglegesen megállapítható legyen, hogy a fejlődő gyermeki elme milyen mértékben és milyen sorrendben képes nyelvtani fogalmak befogadására.

Nemi felvilágosítás.

Irta: *dr. Koszterszitz József.*

A serdülőkori ifjúság egyik legnagyobb problémája az ébredő nemiség keltette érdeklődések, kísértések és viharok között töretlen haladni a fejlődés útján. És a nevelők legnagyobb problémáinak egyike, hogy a serdülő kor előtt s aztán a serdülés évein át hogyan világosítsák fel fokozatosan a fejlődő emberkét az élet nagy kérdéseiről.

Szándékosan írtam csak a címben ezt a kifejezést: „nemi felvilágosítás“, és aztán soha többé nem használom. Mert itt nem szűk kis kört vonva az ember körül, önmaga szexualitásának kérdőjeleit kell oldozgatni, hanem igen messze távlatba tekintve, az élet legszen-
tebb és legnagyobb kérdéseiről kell a serdülőnek világos szavakkal irányítást adnunk. Érthetetlen az élet a Teremtő és Végcél értése nélkül; aki bölcsőtől sűrű mér emberéletet és problémákat csak vér, idegek, szervek, mirigyek szövetségében bontogat, az adhat biológiai vagy anatómiai felvilágosításokat, de az élet titkaihoz nyúlni nem tud. A nemi élet kérdéseiről felvilágosítást nyújtó nevelő Isten előtti felelősséggel vegye kézbe a témáját és végtelenbe néző távlattal dolgozzék. Egyetlen helyes módszer: Isten világtervébe épített nagy gondolatokat megkeresni és azokból kibontani a biológiai apróságokat épűgy, mint az élettörvényeket. A helyes felvilágosítás mindig újra visszatér Istenhez s reá hivatkozik. Nem tudatlan bigottizmusból; nem azért, hogy a Főnséges érintse a gyerek lelkét és így könnyebb legyen nehéz dolgokat adagolni számára s megmaradni mindig egy fensőbb gondolkodási színvonalon; hanem egyszerűen azért, mert az élet legnagyobb kérdéseit: teremtés, önmaga sokszorozása, az emberiség fenntartásának szolgálata, stb. csak akkor lehet igazán megfognunk, ha a mindeneket teremtő Istennek örök gondolatait keressük meg és belőlük igyekszünk kifésülni a magunk meglátásait. Igazi szexuális felvilágosítást, önmagunkhoz méltót és a gyermekhez méltót, aki előtt az élet legnagyobb titkait nyitogatjuk, nem is tud más adni, mint a hívő ember, aki életét épűgy, mint tanítását Istenre építi.

Nemi szervek, nemi élet.

Isten VI. parancsa: Ne paráználkodjál!

A szülők házassége.

A „bűn és „szolgálat“, a „tilos“ és „szabad“ határának kérdése.

A gyermek születése.

Biológia és morális; morális és korszellem.

Mind olyan kérdések, amelyek útvesztőjében el kell tévednie a tapasztalatlan kamasznak, ha mindent összefogva, mindent a legfőbb Tekintélyre és Akaratra vonatkoztatva és tőle levezetve, bizonyos szent komolysággal és ugyanakkor derűs természetességgel nem kapja meg felelős felnőtt révén az alap-felvilágosítást.

És a felvilágosító vigyázzon arra, hogy se keveset, se túlsokat ne mondjon. Nem elég a vallásos példázgatás; túl kevés, de ugyanakkor túl sok a biológiai és anatómiai fejtegetések sorozata; nagy hiba az elhallgatás, vagy leintés. Nem lehet féligazságokat nyújtunk, de az igazság adagolásánál gondosan figyelniünk kell a gyerek szellemi fejlettségére és a kérdéseiből kicsengő igényeire. Ne misztikus ködbe burkoljuk az élet titkait, de ne is durva nyerseséggel terítsünk eléje fölösleges részleteket. A hang komolyságából meg kell értenie a gyerekeknek, hogy a viccek, „bemondások“, szójátékok, meg az iskolában hallott kamasz-sugdosások fölött magasan állnak az életbe rejtett isteni titkok s hogy ezekhez csak fegyelmezett, illetődött komolysággal szabad közeledni. Viszont meg kell éreznie azt is, hogy neki joga van bármit megkérdezni, amit nem ért, vagy amire kíváncsi; hogy a legmélyebb dolgokról, amelyeket szemérem fátyola rejt, tiszta szemmel és nyugodt lélekkel nyíltan szabad beszélgetnie azzal, aki felelősséggel szól és tisztelettel keresi az igazat. Nyílt szó, egyenes beszéd, de ünnepi meglátása nagy dolgoknak!

Közlök a kamaszfiuk számára készülő könyvemből egy fejezetet, amelyben a gólyamesét tárgyalom. Nem azt mondom, hogy ez a legjobb módszere a felvilágosításnak; még kevésbé mondom egyetlen helyesnek. De ismételten kipróbált és jól bevált módszer: egy kísérlet a felvilágosítás kérdésének részletekbe menő jó megfogására. A párbeszéd csak részben költött, illetve stilizált; körülbelül ilyesféle beszélgetés folyamán tárgyaltam már ismételten kamaszfiukkal az élet nagy titkait.

A gólyamese.

Lackó: Atya kérem, itt vagyok. Meg tetszett ígérni, hogy a gólyamese titkáról beszélgetünk ma délután.

Atya: Nem a gólyamese titkáról, hanem az emberteremtés csodálatos titkáról, amelyet az édesanyák hordoznak. A gólyamese számság.

Lackó: Gyerekek butítására találták ki, ugye?

Atya: No nem épen így mondanám. Az indogermán népek ősi mithoszában szerepel valami homályos történet egy túlvilági nagy

mocsárról, vagy szigetről, ahol a megszületésre váró kicsi emberjelöltek élnek. A mese szerint a mocsárvilág vadásza, a gólya, kap fel csőrébe egyet-egyet közülük és száll velük messzire, az emberek házaí fölé, hogy valahol egy kéményen át leejtse őket egy-egy családba. S ahová egy lepottyant, ott új ember születését ünnepelték.

Lackó: Atya kérem, ez komolyan számárság. Mert ha engem a gólya hozott, akkor semmi közöm sincs édesapámhoz meg édesanyámhoz. Vagy csak annyi közöm van, mint a Karcsi inasnak, akit pénzért felfogadtak és most nálunk él és szolgál. De akkor miért szeretném úgy az édesanyámat?

Atya: *A vérség szent kötelékét, az egymáshoz tartozást, a gyermekért való felelősséget* nem tudja a gyermeklélekbe beleoltani a gólyamese. De még más nagy alapelv is hiányzik belőle.

Lackó: Kitalálom, mire gondol az Atya. Az iskolában tízpercben vicceltek a fiuk arról, hogy kit hozott csőrében a gólya közülük. És akkor egyszerre a Péter, a szegény hordárnak a fia, azt mondta Olinak, akinek bányatulajdonos az apja és borzasztó gazdagok: Csak te ne hencegji! Mert ha akkoriban a gólya csak két utcával tovább repült volna, akkor én estem volna a te mamád karjába és te lennél szegény és én járnék autón. Ugye, csunya gondolat?

Atya: Gazdag édesapa gazdagságát vállalni és folytatni: Isten előtti nagy felelősség. Szegény szülők szegénységét a gyermekéveken át velük együtt végigszenvedni és összeforni velük: gyönyörű emberi sors. De hogy *szegénység, gazdagság, nemzeti hovatartozás, család és rokon környezet mind egy buta madár kénye-kedvétől függjön:* ez még mesének is túlságosan együgyű.

Lackó: Tegnap a Jóskaéknál voltunk és a Miki tréfált a Jóska elemista öcsikéjével, hogy őt biztosan a fülénél fogva lógatta a gólya, mikor édesanyjához cipelte. És akkor a Pisti nagyon komolyan nézett és azt mondta: Lehet, hogy téged a gólya hozott, mert te augusztusban születted, de engem nem, mert az én születésem napja január negyedike és a gólya költöző madár, ilyenkor Afrikában van és legfeljebb négyreket hordoz a csőrében. Olyan jót nevettünk! Nem egyszerű mondás egy elemistától?

Atya: Ugy látom, abban a társaságban az elemista volt a legbölcsebb, Lackó. Ő az ő kisfius gondolkodása szerint magyarázza meg, hogy mennyire sántít a mese; nektek azonban, szerzetes gimnáziumba járó katolikus fiúknak, rögtön észre kellett volna venniük, hogy az egész gólyamese pogány lelkiség talajából származhatott, mert teljesen *hiányzik belőle a teremtő Isten és a halhatatlan lélek teremtésének gondolata.*

Lackó: De hát miért mondanak a felnőttek ilyen butaságot a gyerekeknek?

Atya: Kényelemből és tudatlanságból. *A kis gyerekek joga van rengeteg sok kérdésére pontos és igaz feleletet kapni; persze az igazságot le kell transzformálni az ő szellemi képességéhez. Jegyezd*

meg, fiam: soha ne mondjatok a kicsikéknek hazugságot, sem a Mikulásról, sem a Karácsonyról. . . *Az igazság egyszerű és átlátszó, mint a kristály:* megértheti a kicsi gyermek is, a legegyszerűbb ember is, és ugyanakkor a nagy tudós egy életen át bányászhat benne anélkül, hogy ki tudná méríteni. A kis gyerek a kérdéseire olyan egyszerű formában kapja az igazságot, hogy meg tudja érteni; később aztán mindig többet és többet kap belőle és a tudása elmélyül és kiszélesedik. Nagy hiba az, ha a gyereket mesékkel és hazugságokkal áztatják és később, amint okosodik, csalódásról-csalódásra járva kell a szépnak hitt mesék helyébe a való igazságokat belerakosgatnia. Persze, hogy akkor szürke lesz az igazság és kellemetlen, hiszen illúziókat ront és szép emlékeket tör össze a kis lélekben. Buta golya-mesénél mennyivel fenségesebb az embert teremtő nagy Isten titkait adagolni már a gyermekek lelkébe is!

Lackó: Azt, hogy a szülők egymással. . . ? Hogy a szülők a házasságban. . . ? Hogy a gyerek úgy születik, hogy . . .

Atya: Ne akadozzál és ne hebegj, Lackó! Szokjad meg, hogy a jó Isten titkairól olyan tiszta szemmel és olyan nyugodt nyelvvvel beszélhetsz, mint amikor a Miatyánkot mondod, vagy az egyszerűet. Hát mit akartál kérdezni?

Lackó: Azt akartam kérdezni: csak nem gondolja az Atya, hogy szabad és lehet arról beszélni akár kisgyermeknek, akár magamfajtnak, hogy édesapa és édesanya a házasságban vétkeznek a hatodik parancs ellen és ennek a véteknek a következménye, hogy gyermek születik? Hiszen ez bűn, ez szemérmertlenség, amire szégyenkezve gondolok, ha eszembe jut! Mindig a fülemben cseng a zsoltárnak egy sora, amelyet tavaly az iskolában énekeltünk már nem tudom milyen alkalommal: „Im bűnben fogant engemet anyám. . .“

Atya: Az ötvenedik zsoltárnak, a Miserere-nek egyik sora. Tudod, mire vonatkozik? Az eredeti bűnre. Hogy minden ember fogantatása pillanatában örökli az ősszülőktől az eredeti bűnt és annak minden következményét. Egyetlen földi ember maradt csak mentes ettől az örökségtől.

Lackó: Igen. A boldogságos Szűz Mária. Szeplőtelen fogantatás ünnepe. December 8.

Atya: Na most ide figyelj, Lackó. El tudod-e képzelni azt, hogy a jó Isten valami rosszat teremtsen, vagy valami bűnösét parancsoljon?

Lackó: Nem, az nem lehet. Amit Isten parancsol, az jó. És amit Isten rendel, az is mind jó. A bűn és a rossz az emberektől származik, ha nem tartják meg Isten parancsát, vagy elrontják és rosszul használják az Ő ajándékait. Ezt az Atya multkor a lelkigyakorlaton elmagyarázta nekünk.

Atya: Látod, az Isten öröktől fogva megálmodta az embert. Még nem teremtette meg a világot, s az ember képe már élt az Isten gondolatában. A világ teremtésénél az öröktől fogva benne élő gondola-

tot valósította meg az Ur. Az első emberpárt közvetlen beavatkozással maga teremtetette; akkor aztán *átadta nekik teremő erejét, amelyet belerejtett a pici élő sejtek törvényei közé* és úgy rendelte, ahogyan öröktől fogva akarta: hogy ember legyen emberek teremője. Van ebben valami megalázó, vagy pláne bűnös?

Lackó: Ó nem, ez gyönyörű.

Atya: Szabad volt ezt tennie az Istennek?

Lackó: Hogyne, természetesen.

Atya: Szabad volt-e akkor a tereméshez szükséges élettani berendezést is beleépítenie az emberbe? Mert hiszen annak a különleges, életet teremő sejtnek valahol készülnie kell, valahol meg kell termékenyülnie, aztán valahol fejlődnie kell, mert hiszen nagy út az, amíg a sejtől a csecsemőig eljutunk! Van ebben valami rossz, hogy Isten egész teremő apparátust épített bele az emberbe? Vagy lehet rossz maga ez a berendezés?

Lackó: Nem, nem lehet rossz. Nagy dolog és szent, mert Isten legnagyobb terveit valósítja meg.

Atya: Hát láttál-e már olyan motort, amely hajtóerő nélkül működött?

Lackó: Nem láttam. Víz, gőz, robbanó gáz, villamos erő, vagy akár kézierő, de valami kell, hogy mozgassa a motort, hiszen magától nem mozoghat.

Atya: Szabad volt-e az Istennek mozgóerőt is beleoltania az emberbe, amely a teremő gépezetet működésbe hozza?

Lackó: Szabad volt, sőt kellett. De nem tudom. . .

Atya: Várj csak, mindjárt odaérünk, ahol a kérdéseid teremnek. Azt mondd meg, lehet-e rossz, bűnös ez az erő, vagy lehet-e az, hogy ennek Isten rendelte jelentkezése és működése önmagában bűn?

Lackó: Nem lehet. Ha Isten törvénye szerint jelentkezik és működik, akkor nincsen benne rossz.

Atya: No látod, erről van szó. A szexuális ösztön vagy nemi ösztön az emberbe Isten kezétől ojtott erő, amelynek feladata, hogy a teremő szerveket működtetve, emberteremésre hívja az erre már megérett s a felelősséget vállalni tudó embert. Tehát gondold még egyszer végig: *teremő feladat szent és gyönyörű; — teremő szervek: szexuális berendezésünk önmagában jó és nem bűnös; — nemi ösztön, a teremő berendezést működtető erő magában hibátlan, jó; — maga az emberteremés Isten akaratának teljesítése, tehát Isenzolgálat.* Hol itt a bűn, a szemérmertlenség, amire szégyenkezve kell gondolnia a katolikus fiúnak?

Lackó: Tessék várni, egészen megzavar az Atya. Tehát még egyszer: emberteremés . . . hozzá való berendezés . . . motorikus erő, amely a berendezést működteti. . . Mindez Isten kezéből jött. . . Itt nincs bűn. . . De hát akkor mire van a Tízparancsolatban a hatodik: Ne paráználkodjál?

Atya: Mire van az ötödik: Ne ölj?

Lackó: Tiltó fogalmazásban az életet védi. Mert az élet szent.

Atya: Ki ellen védi? Isten ellen?

Lackó: Nem. Az emberek rosszasága ellen.

Atya: A hatodik parancs tilalomtáblája is valami szentet véd az emberek gyengesége és rosszasága ellen. *A Tízparancsolat mindegyik törvénye mögött egy-egy fontos és nagy isteni gondolat áll.* Nagy gondolata elé azért tette az Ur a parancstáblát, hogy figyelmeztesse az embereket, mint Mózeszt az égő csipkebokorral: *Le a poros sarukkal! Szent helyen állsz! A Tízparancsolat azt akarja, hogy az alapvető, nagy isteni gondolatokat az ember tisztelni tanulja és a maga életében mint valami szentet és nagyot építse be.*

Lackó: Érdekes: most jövök rá, hogy én minden parancs mögött egy csomó bűnt és rosszaságot képzeltem el! A második mögött káromkodást, az ötödik mögött gyilkosságot, rontást, bántást, a hatodik mögött szemérmertlenséget. . .

Atya: Persze, mert a gyónási készüllet lelki tükre a parancsolatok alapján halad: megáll mindegyik nagy isteni gondolat előtt és felveti a kérdést, nem vétettél-e ellene. Gyónásról-gyónásra megszoktad lassan, hogy minden parancsnál bűn után keresgélsz. . . Pedig a parancstáblák mögé a bűnt egyedül az ember viszi be! Nem tiszteli az isteni gondolatot, megsérti, elrontja és éppen ezzel követi el a bűnt. Mert „a bűn Isten parancsának szándékos megszegése“.

Lackó: Értem. Ezt eddig nem láttam ilyen világosan. Tehát akkor . . . tessék csak várni . . . akkor hogyan áll ez a hatodik paráncsal? . . .

Atya: Hatodik: Ne paráználkodjál! Súlyos tilalommal véd valami nagyot. Mintha azt mondaná: *szent az emberteremtés gondolata, vigyázz, hogy életedben törés nélkül valósuljon! Szent az emberteremtő élettani berendezés benned; ne játsszál vele! Szent a motorikus erő, amely az emberteremtést szolgálja; vissza ne élj vele! Szent benned a Nyugtalanság, szent a Vágy és szent a Gyönyör: a teremtő Isten működését szolgálja benned; fellázadni ne engedd, öncélúvá el ne fajulhasson, mert az meghamisítása volna az isteni gondolatnak, és ezért bűn, halálos, súlyos bűn!*

Lackó: Hát akkor most mi paráználkodás és mi nem az? Ezt nem látom tisztán.

Atya: A belénk épített emberteremtő berendezésnek, a szexuális ösztönnek, a nemi szerveknek rendeltetése: új emberélet teremtését szolgálni. Tehát bűn mindaz, ami ezeket nem emberteremtésre, vagy nem az Isten törvénye szerinti emberteremtésre használja.

Lackó: Még mindig nem értem.

Atya: Várj no, hiszen magyarázom! Nézd, ott a falon a világtérkép. Ha Pista bácsi, a földrajztanár néz rá, azt mondja: Nini, mennyi ország! Mert a földrajz tudósa országokban számol. Horváth tanár úr természetrajzszakos és nagy fajbiológus; ő emberfajták szerint magyarázná a világtérképet. A nyelvész nyelvcsoportok szerint

osztályozná az emberiséget. A politikus nemzetekben számol; a miszsiós atya vallásokban. Áll az Isten és nézi — nem a világtérképet hanem a Földet magát. Mit gondolsz, az Isten miben számol?

Lackó: Nem tudom Atya.

Atya: Családokban, fiam. A család az Isten teremtette ős-közöség; minden más emberi közösség ebből fejlődött ki. Édesapa, édesanya, gyermekek. Ez az Isten számításának alapja. *A családi otthonok az élet teremtő műhelyei.* A szülőket egy életre elválaszthatatlanul összeköti a házasság szentségének felbonthatatlan köteléke. *Családi otthonban, házasság védelme alatt édesapa és édesanya, mint a teremtő Isten eszközei, az Istentől beléjük ojtott nemző erővel, csodálatos élettani berendezés segítségével új, kicsi embereket állítanak az életbe, akik hús a husukból, vér a vérükből, az ő életüknek folytatásai.*

Lackó: Értem, Atya kérem. És már sejtem is, hogy hová fogunk kilukadni.

Atya: No ugy-e? Tehát édesapának és édesanyának a házasság szentségének védelme alatt egymással folytatott nemi élete nem bűn, nem paráznaság, sőt egyenesen Isten akaratának teljesítése. Minden más formája a nemi életnek vagy bármely felelőtlen játék a nemi szervekkel, emberteremtés eszközeivel, az Isten gondolatának meghamisítása, tehát bűn. Vagy azért bűn, mert Isten terveitől eltérőleg nem felelős emberteremtés a célja, vagy azért, mert az emberteremtést nem az Isten keze kijelölte műhelyben: házasság védte családi otthonban szolgálja. Rövid egy mondattal kifejezve: halálos bűn minden nemi élmény a házasság szentségének keretein kívül.

Lackó: És ahol a házasság nem szentség? A pogányoknál? Ezek többen vannak, mint a katolikusok.

Atya: A házasság a kereszténységben szentség, Krisztus Urunk rendeléséből. Azonban a természetjog alapján is egy és felbonthatatlan. Add csak ide Schütz professzor Dogmatikájának második kötetét. . . Megkeresem benne a házasságról szóló fejezetet. Nézd csak... Olvasd: „... a házasságban már természettől fogva van valami szent és vallási jelleg, amiért is a természet szentségének szokás nevezni.” — És pár sorral alább: „... a szülők nemző tevékenysége már a természet rendjében sem a házaselek önrendelkezése, hanem Isten megbízása.” — Érted, hogy mit mond?

Lackó: Kissé nehéz a stílus, de azért megértem. Igen, értem. A családot a pogányoknál épúgy, mint a keresztényeknél a házasság tartja össze és a házaselek Isten megbízásából hoznak világra gyermekeket és nevelik őket. Tehát apuka és anyuka házaselete szent, mert ők Isten megbízása alapján élnek házaseletet és én is ebből a házaseletből születtem. És az életemet háromnak köszönöm: a jó Istennek, anyukámnak és apukámnak.

Atya: Ugy van. Jól megfogtad. Most már a hatodik parancsot is meg tudnád magyarázni?

Lackó: Ó, most már világos előttem! Apukámnak és anyukámnak a nemi élete nem paráznaság, sőt szent és jó, mert ők házasság és Isten akaratát teljesítik, hiszen engem is, meg a testvéreimet is őrjüket keresztül teremtette a jó Isten. Ez a nagy isteni gondolat a hatodik parancs mögött. De a házasságon kívül minden nemi élet, akár magában, akár mással: halálos bűn. És a hatodik parancs ezek ellen szól.

Atya: Fényes! Olyan okosan szóltál, mint egy professzor. Most hát akkor azt is látod, hogy a gólyamadárnak semmi köze az ember születéséhez.

Lackó: Atya kérem, soha többé nem fogok a gólyáról viccelődni. Most látom, milyen éretlenek voltunk, mikor buta tréfákat mondtunk valami olyanról, ami szent dolog, mert Isten gondolata.

Atya: Nos, ezek után mit akarsz tovább kérdezni?

Lackó: Szeretném tudni... szeretném kérdezni... olyan sok csúnyát beszélnek róla az iskolában... szóval... nem tudom, hogy fejezzem ki magam.

Atya: Elsősorban is nem dadogva és hebegve. Mondtam már, hogy velem nyílt szemmel és nyugodt szóval megbeszélhetsz mindent a világon. Tehát mire vagy kíváncsi?

Lackó: Tessék megmondani, hogyan születik a gyerek? Hogyan születtem én?

Atya: Vagyis arra vagy kíváncsi, hogyan teremti a jó Isten az embert, a természeti erők segítségével? Mert közvetlen beavatkozással csak Ádámot és Évát teremtette; minden más embert pedig a természetbe ojtott élettani törvények működésén át teremt. Egyszer függesztette fel a természet rendjét csodálatos beavatkozással.

Lackó: Krisztus megtestesülésénél. Gyümölcsajtó Boldogasszony ünnepe, március 25.

Atya: Jól van! Hittan: jeles. Hát látod, fiam, ezek szent és nagy dolgok. Amikor mi beszélgetünk most róluk, Isten kezének nyomát keressük a természetben s ezért tiszta és nyugodt a beszélgetésünk. Amint azonban a beszélgetők Istent kifelejtik és vagy nyersen és sárosan természetesen, vagy viccet csinálnak a szent dolgokból, vagy érzéki izgalmat akarnak kelteni beszédükkel magukban és másokban, akkor bűnös a beszédjük, mert a hatodik parancsba ütközik.

Lackó: Atya kérem, mennyi bűn van a fiuk beszélgetéseiben! A mi iskolánkban nem, mert nálunk jó katolikus szellem van, de másutt!

Atya: A diákok beszélgetései a hatodik parancs körül nagyrészt nem tudatosan bűnösek, hanem inkább izléstelenek. Aki jóízű családból származik, vagy akinek izlését komoly lelkiélet finomítja, az ilyen beszélgetésbe nem bocsátkozik. És hallgat mélységesen az is, aki egyszer meglátta Isten igazi gondolatait az édesanya titka mögött. A nagyhangú viccelődők és „felvilágosítók” vagy küzönséges, izléstelen voltukról tesznek tanúságot, vagy éppen a nagy hanggal árulják

el, hogy csak itt-ott hallottak valami bűnbe kevert célzást, vagy nyers durvaságot, de nem is sejtik a dolgok mögött álló Isten munkáját az emberben. Mert aki egyszer ezt meglátta, az épúgy elhallgat és ünnepi csendben tisztelettel néz felfelé, mint a keresztény ember, ha templomba, Istennek szentelt helyre lép.

Lackó: Igen, Atya. Ilyen lélekkel szeretném én is meghallani az édesanyám titkát. Tessék elmondani, hogyan dolgozik a teremtő Isten?

Atya: Csodálatosan és utánozhatatlanul. Az élet s az élő szervezet tele van az Isten érthetetlen csodáival. A szem szerkezete és működése: csoda. A vérkeringés, a vörös és fehér vérsejtek különleges feladataival: csodálatos. Érthetetlen és megfoghatatlan az a mód, ahogyan az agyvelő s az idegrendszer segítségével a halhatatlan lélek az anyagi világba kapcsolódik és azzal dolgozik. Agyvelőt a tudomány soha nem fog produkálni. De nem fog tudni megépíteni soha egyetlen parányi sejtet sem, amelynek működését pedig alaposan ismeri. A természetben Isten nyomait kutató ember lépésről-lépésre a végtelen bölcseségnek újabb csodáira bukkant. S a titkok titka, minden csodák közt magasan kiemelkedő az élet sokszorozása: ahogyan a szervezet életmagvakat termel, azokat egymással kapcsolatba hozza, ahogyan az új élet megfogamzik és kicsi sejtéből megépítődik az új ember.

Lackó: Életmagvak?

Atya: Tulajdonképpen nem helyes a szó, hiszen nem magból, hanem egyetlen sejtéből, illetőleg két pici sejtéből indul el az élet.

Lackó: Mint a virágoknál, úgy-e, Atya? A virágpor, amely a termőben megtermékenyíti a magokat. Minden virágpor szem egy-egy életsejt. Tanultuk.

Atya: Na úgy-e, emlékszel rá? Játszi lepke, zümmögő méhecske, torkos darázs, brugó bogár rászáll az élénk színű porzós virágra s míg rajta torkoskodik, a lába, szőrös teste behintődik virágporral. Aztán tovább vándorol s rászáll a termős virágra, mert jól tudja, hogy ott lent a termő mellett közvetlenül méztartót rejteget a virág. Míg nagy igyekezettel törekszik hozzáférni az édességhez s míg rajta nyalakszik, a virágpor egyre hullik róla. Sok-sok kis szemcsét elkap a szél, sok lerázódik szirmokra, levelekre, de a sok közül néhány rákerül a bibe tágra nyílt szájára. Automatikus mozgás szállítja beljebb, beljebb, lefelé a termő kis kamrájába, ahol másfajta szerkezetű pici sejtek pihennek. Egy-egy pihenő életsejtre egy-egy szemcse virágpor kerül. S a virágpor maga is életsejt, amely a reá váró kicsi sejtrel egyesülni s így kiegészülni akar. A virágportól megtermékenyült a pihenve váró életsejt s az egyesülés pillanatában dobban elsöt a fejlődésnek induló új kis élet: megindul az új mag építése. Hosszú hónapokig lesz még foglya az anyanövénynek, amelynek virága elveszti színes szirmait, lehullatja porzóit s a virág helyét a gyorsan növekvő termés foglalja el, amelynek belsejében a maga

nedvével táplálja a növény az egyre növekvő, lassan érő magvakat. Ha aztán a mag a termés belsejében megérett, akkor elpusztul a börtönül is, otthonul is szolgáló termés és kiszóródik belőle a kész mag, amely magában hordozza az eljövendő új növény-egyedet. Ez a növényteremtés gyönyörű hősköteménye. Így dolgozik Isten a növényben.

Lackó: És aztán? ... Atya kérem, hogy van tovább? ...

Atya: A kétlaki növények beporzásának elvét látjuk más formában érvényesülni végig a magasabbrendű állatvilágon. Valami csodálatosan emlékeztető hasonlóság van abban, hogy pl. a kis cica, a Sipszi kutyus, a csikó, a boci születik. Itt is kettéosztva az új élet magja; mint a termős és porzós növény, úgy szerepel itt az anyaállat és az apaállat, a nőstény és a hím. A szervezet belsejébe rejtett bámulatosan tökéletes szerkezetű apparátus termi egyikben is, másikban is a fél-fél életet hordozó és egymás kiegészítésére hivatott, egymástól lényegesen különböző életsejtet, ivarsejtet, amelyet a párzás idején, Isten kezétől beleőjtott ellenállhatatlan ösztön parancsára ad át a hím az anyaállat szervezetének s a két sejt egyesülésével ott indul fejlődésnek az új élet. Az élettan tudósa ma sem ismeri még egészen azt a rendkívül bonyolult, csodálatos bölcseséggel megépített szervert, amelynek belsejében, anyja vérétől táplálva, hetekig, hónapokig él és fejlődik az új kicsi állat, míg egy nehéz órában anyja világra nem hozza, hogy megkezdje tulajdonképeni földi életét. Mindezt a természet törvényei végzik, pontosan, mint az óramű, anélkül, hogy a teremtető Istennek külön be kellene avatkoznia.

Lackó: Így a növény ... így az állat. Igazán, sokban hasonló egymáshoz. És ... és tovább? Atya kérem ... Most jövök én ...

Atya: Most jössz te, Lackó: az Ember, a teremtetés koronája. Itt a teremtetés költeménye himnusszá magasztosul. Szinte hallom a zsoltáros szavát: „Uram, én uram, széles e világon minő csodálatos a Te neved!”

Lackó: Hallgatom, Atya! Tessék mondani!

Atya: Édesapád és édesanyád Isten oltáránál házasságot kötöttek: Isten oltáránál holtig tartó életközösségre, egymás szerető támogatására s emberteremtésre kötöttek szerződést. Amíg kéz a kézben, fejüket lehajtva, imába merülten ott térdeltek az esküvő oltárnál, Krisztus papja az Egyház imádságait mondotta fölöttük. Gyönyörű a pap imájában az a mondat, amelyben kéri az Urat, hogy vessen el bennük az életnek a magvait. Édesapád és édesanyád ugyanakkor reád gondolt, aki abban a pillanatban a legszentebb ígéret voltál előttünk, s azért imádkoztak, hogy téged adjon szent ajándécul az Ur. ...

Lackó: Imádságban ... ajándécul ... kértek!

Atya: Imádságban ajándécul kértek. S a szerelmes házaselet folyamán heteken és hónapokon át rólad álmodoztak.

Lackó: És akkor — megjöttem.

Atya: No, nem ilyen könnyen! A te életed is két sejtből indult

el; s a két sejtet különleges berendezésű teremő szervek: ivarmirigyek útján formálta ki az Isten keze irányította élettani erő. Az egyik sejt édesanyád ivarmirigyeiben termett, a másik édesapád ivarmirigyeiben. A házasság szentségének védelme alatt, Isten keze beléjük ojtotta teremő szerelem hozta létre édesapádnak és édesanyádnak azt a teljes testi és lelki egybekapcsolódását, amelynek folyamán emberteremő szervek: ivarszervek által édesapád átadta édesanyád szervezetének a benne termett életmagvakat. A két kis sejt találkozott és egyesült. A virágnál: beporzás; embernél: fogantatás. Akkor kezdél élni! Vándorútra keltél: sejtet termő petefészkekből a *méhbe* vándoroltál; kilenc hónapon át ez volt a lakásod, börtönöd, otthonod. Ezért mondják, hogy édesanyád méhének vagy gyümölcse; ezért imádkozzuk a Megváltóról a világ legszebb imádságában: „áldott a te méhednek gyümölcse, Jézus“. — Gyorsan növekvő kis sejtcsomó: édesanyád méhének véredényeibe kapcsolódva, az ő vérével táplálkoztál. Egymás után épültek ki szerveid, a tagjaid, kis porcogó csontok, kis izomrostok. Egy napon aztán — két hónapos lehettél, vagy három hónapos, ki tudja? — megérintett a teremő Isten és, mint az első ember teremőésénél, halhatatlan lelket lehelt beléd.

Lackó: Halhatatlan lelket lehelt belém. . . Mint a bibliában tanultuk!

Atya: Az emberi lélek nem e világból való, azt nem lehet örökölni, természetes erők sem dolgozhatják ki. Az Isten minden egyes ember lelkét különleges beavatkozással külön teremő meg. Sehol másutt, mint csak az ember történetében, nem találni Isten beavatkozását. Beléd lehelt a halhatatlan lelket s ettől kezdve lettél igazán emberré.

Lackó: Atya kérem, tovább! Ugy drukkolok magamért! Mi volt aztán?

Atya: Multak a hónapok, nőttél, gyarapodtál s veled együtt nőtt, tágult az édesanyád méhe, amelyben mint zárt burokban éltél. Egyre több vérét szívtad el édesanyádnak, egyre nagyobb terhet jelentettél számára. Ez a *terhesség* ideje, amíg a szíve alatt hordott, sok boldog reménynek és örömnél, de sok-sok fájdalomnak is volt időszaka. Ezalatt érlelődött és nőtt megmérhetetlenné a szeretet az anyai szívben. Kilenc hosszú hónapig hordozott magában, míg életbíróvá, földi életre éretté fejlődöttél. Akkor aztán a fájdalmak óráján, maga is életveszélyben forogva, hozott a világra. Új ember született! Így születél, Lackó!

Lackó: Miért tetszik mondani, hogy fájdalmak óráján? Fájt az édesanyámnak az én születésem?

Atya: Nincsen a földön fájdalom, amely a gyermekét szülő édesanya fájdalomához hasonlítható volna. Abban a szegény, a magzat hordozásától legyengült, megviselt szervezetben mi minden tépődik, szakad; egyik nehéz görcs a másikat követi, gyakran hosszú órákon át! A szülés óráiban minden édesanya élete veszélyben forog.

Amikor mindennek vége volt és édesapád téged a karjaiba emelt, két nagy ajándékért mondott forró hálaimát: a fiáért, aki most születt, és a hitvestársáért, akit visszaajándékozott neki az Úr a halál mesgyéjéről. — Mi az, Lackó? könnyes a szemed?

Lackó: Atya kérem, nem szerettem eléggé az édesanyámat!

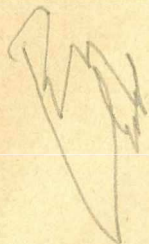
Atya: Bizony fiam, az édesanyádat lehet, hogy nagyon szereted, de eléggé soha nem fogod tudni szeretni! Mindnyájunk lelkéből írta Mécs László „A királyfi három bánatá”-ban:

Hogyha minden csillag csupa gyémánt volna,
minden tavaszi rügy legtisztább gyöngy volna,
kamatnak is kevés, nagyon kevés volna.
Hogyha minden folyó lelkemen átfolyna,
s ezer hála-malom csak zsoltárt mormolna,
az én köszönetem így is kevés volna.
Hogyha a föld minden színmézét átadom,
az ő édességét meg nem hálálhatom,
ez az én bánatom, harmadik bánatom.“

Lackó: Köszönöm, Atya. Ezt a beszélgetést soha nem fogom elfelejteni. Laudetur Jesus Christus!

Atya: No mi az? Elmész már?

Lackó: Mennem kell, Atya kérem, rohannom kell haza, hogy az édesanyám kezét megcsókoljam! Jaj, de rossz voltam, mennyit mulasztottam eddig! Laudetur! . . .

A leánybarátkozások pszichológiájához.

Irta: *Miltényi Györgyi*, középisk. tanár.

Hosszabb idő óta foglalkozom a barátkozás problémájával. Maga a probléma a csoportalakítással, tehát az egyesületi élettel kapcsolatban merült fel. Miután minden csoportalakítás a barátkozáson alapszik, ezt a kérdést vizsgáltam először.

A vizsgálódást kérdések segítségével végeztem, amelyeket két közép- és két szakiskolában küldtem szét. A kérdések a következők voltak: Miért barátkozom? Milyen tulajdonságokat keresek barátnőmben? Hogyan ismerkedtem meg vele? Idősebb, fiatalabb, mint én? — Jellemzés. — Melyik tulajdonságát szeretem legjobban? — Ha csalódtam már barátnőmben, miért?

Eddig 254 válasz ért vissza. A kérdésekre az egyes tanárok órák keretében válaszoltattak. A növendéknek nevét nem, csak az iskolatípust és osztály számát kellett a lapra írni, hogy ez is biztosíthassa a válaszok őszinteségét. A kérdések megválaszolása helyenként hiányos, intelligenciafokok szerint változó, de meglepően őszinte. Általában az a benyomásom, hogy a gimnázium növendékei (V—VIII. oszt.) helyesebben értelmezték a kérdéseket és válaszaik határozottan nagyobb intelligenciáról tanuskodnak, mint a szakiskolák növendékei. (Tanítónőképző III—IV. és kereskedelmi szaktanfolyam.)

Az egyik iskolában mintegy 50 leány házi feladatnak kapta a kérdések megválaszolását „Barátnőm” című dolgozat alakjában. Ez az 50 válasz a többivel szemben kevésbé megbízható, érezni rajtuk, hogy a leányoknak volt alkalmuk a problémát maguk között megtárgyalni, így csak kevés eredeti gondolatot lehet ezekben a dolgozatokban találni. Mégis segítségemre voltak az itt felsorolt forrásműveken kívül ennek a dolgozatnak az összeállításában.

Forrásművek: Dr. Marczell Mihály: A bontakozó élet. P. Müller Lajos S. J.: Leánybarátkozások. Pierre Mendousse: L'ame de l'adolescente. Karl Reiniger: Über soziale Verhaltensweisen in der Vorpubertät.

Az ember lelkében Isten legbelső rugónak a szeretetet helyezte

el. Ez a szeretet az odaadásban, a segíteni-vigasztalni-akaráásban nyilvánul meg. Szükségünk van egy élőlényre, akinek magunkat odaadhatjuk, akinek lelkünket feltárhatjuk, vagy akitől az odaadást várjuk. A lélekfeltárás különösen nőknél általános életigény, amely legerősebben 10—14 éves korban jelentkezik. Ekkor a gyermek rájön arra, hogy ő is ember, sőt fontos személyiségnek kezdi magát érezni, kiszakad addigi környezetéből. Szégyenli, hogy őt még mindig „csacsi” gyerekek tartják, elhidegül a felnőttektől, önálló életet akar kezdeni. És mégis ebben a korban van leginkább szüksége támaszra, vezetőre, társra. Ő ezt maga is érzi és keresi a társat egy ideális barátnő személyében. A szülőt erre nem tartja alkalmasnak, éppen ezért gyakran elhidegül tőle. Hogy ez a szülőkkel szemben való elhidegülés, elzárkózottság nem csak feltevés, hanem valóban így is gondolkoznak a barátnőt kereső leányok, igazolják a következő szemelvények:

„Nagyon hiányzik egy társ, akinek elmondhatok apró, jelentéktelen dolgokat, amelyek tudom anyukát nem érdeklik (itt előbb pontot tesz a kislány, majd hozzáteszi anyja mentségére) — nem is érdekelhetik lehetetlenségüknél fogva“. (V. lg.) Ehhez hasonlóan ír egy másik: „Mert hiába, a szülők nem tudják átérezni némely nekünk annyira fontos csekélységet.“ (V. lg.) Egy harmadik szerint: „A barátnőnek egyes dolgokat jobban el lehet mondani, mint a mamának.“ (V. lg.) Ide sorolható egy VII. lg. növendék eredeti megjegyzése: „Az igazi barátság eredménye, hogy nem tartjuk magunkat meg-nem-értett mártírnak.“

Ezek az általános esetek. Mindössze öt leány kivétel az eddigi válaszok alapján, akiknek legjobb barátnőjük édesanyjuk. Meghatóan írnak róla:

„Ő volt a legelső, akit ismertem. Nagyon sok korkülönbőség nincs köztünk. Benne a legjobban megbízhatom, mindig tud tanácsot adni és minden kérdésemre feleletet. Őbenne soha sem csalódtam.“ (V. lg.)

„Azt tartom, hogy az édesanya a legjobb és legszeretőbb barátnő, ő megért és vigasztal, ha valami ér; örömmel mondhatom, hogy nem hiányzik a barátnő. Tanácsot csak az édesanyjától kérjen mindenki, ő ismeri legjobban a gyermek lelki világát.“ (VII. lg.) „Vannak dolgok, amiket az ember legjobban az édesanyjával intézhet el, de azért jó, ha van az embernek egyenlőkorú társa is.“ (VIII. lg.) „Nékem a legjobb barátnőm az édesanyám; sok tapasztalat után rájöttem, hogy ő a legönzettelenebb barátnőm.“ (16 éves.)

Ami az igazi *barátság alapfeltételeit* illeti, abban a leányok általában megegyeznek, mint azt a második kérdésre (Milyen tulajdonságot keresek barátnőmben?) adott válaszból kivehetjük.

1. Közös, azonos *világnézet és vallás*. Ezt általában úgy fejezik ki: „szeretem, mert jól megértjük egymást, — nézeteink egyeznek, — szeretem, mert igen vallásos, Istenben bízó lélek“. — Jel-

lemző, hogy 14—16 éveseknél a vallásosság gyakori követelmény a jó barátságnál. Ez az a kor, amelyben a leánylélek legkönnyebben fordul természetfeletti dolgok felé. Ugyancsak ebben a korban jelentkezik az anyai gyengédség gyakorlásának vágya. A kislány baba-játéka után az ápolás, becézés vágyát egykorú társra kívánja átvinni: „Szeretek anyáskodni. A barátnőmmel is ez hozott össze, mert ő meg szereti, ha irányítják.” — „Barátnőim szeretnek anyáskodni, irányítani. Én meg azt szeretem, ha irányítanak.” (Ez a kisleány azonban csak elfogadja a kényeztetést, ugyanakkor azonban ezt írja: A leányokat általában nem szeretem, kicsinyesek, beképzeltek, fontoskodók, igazi leányok. 17 éves bölcs fejemmel azt tanácsolom mindenkinek, ne barátkozzék és semmi esetre sem leányokkal. A legjobb barát a könyv, munka és sokszor az édesanya.) Egy másik anyáskodó kisleány írja: „Megtudtam, hogy mostohaanyja van, ekkor még jobban megszerettem. Elhatároztam, hogy azt a szeretetet, amelyet az édesanya hiányában nélkülöz, én pótolok neki.”

2. Alapfeltétel: *tisztaságra, erényre törekvő jellem*. Ezért írják többen: „Szeretem lelki tisztaságát.” — „... nem él, hal a táncért, fiúért, mint a többi városi leányok.” — „Barátnőmtől elvárom, hogy megbízható legyen, ne legyen fecsegő.” — „Szeretem nagy önfegyelmét, kötelességérzetét.” — „Soha nem irigyel és velem tud örülni, ezért szeretem.” — „Szeretem, mert tud lelkesülni és nem csügged.” — „Szeretem derűs vidámságát.”

3. Feltétele a jó barátságnak a *közös cél, a kölcsönös javítás vágya*. Az érettebb leány világosan látja, hogy barátnője hat rá: „Sokat vagyunk együtt, tehát hat rám, ezért fontos, hogy a hatás lö legyen.” (VII. lg.) — „Olyan tulajdonságokat keresek barátnőmben, amelyek belőlem hiányoznak és igyekszem azokat elsajátítani.” (VIII. lg.) — „Több jótulajdonsága van, mint nekem, ezért szeretek vele együtt lenni.” (17 éves.) — „Ügy érzem, hogy tanulok tőle.” — „Olyan barátnőt válasszunk, akinek minden cselekedetét követhetjük”, írja egy 16 éves. — „Elvárom, hogy hibáimra rámutasson és én szívesen alkalmazkodom hozzá.” (16 éves.)

Az igazi barátságra jellemző, hogy a leányok észreveszik barátnőjük hibáit és legjobb szándékkal akarják azokat javítani. „Vannak hibái is (barátnőmnek), de ezeket én minden igyekezetemmel el akarom tüntetni.”

Közös cél lehet még a tanulásban való előmenetel, gyakori a sportsiker utáni vágy: „Jól tornászik, igen ügyes, jól tudok vele teniszezni stb.” Kevésbé nemes cél az, amikor egy leány társadalmi helyzetén kíván javítani magasabb rangú, vagy műveltségű barátnő révén. Ilyen is akad sajnos több, akikről még később lesz szó. Az a leány, aki a nemes barátság alapfeltételeit helyesen fogja fel, joggal állapíthatja meg, hogy „egy jó barátnő csak hasznos lehet számunkra”, ezért „mindent, mindent megtészek érte, nehogy elveszítsem”.

Ha az alapfeltételek megvannak, akkor jön csak a tulajdon-

képpen barátság: „gondolataink kicserélése, a legbelsőbb én feltárása, és a szoros lelki kapcsolat“, amelyet már a nagyobb leányok tartanak a barátság lényegének. (VIII. lg.)

Ugyancsak nagyobb leányok látják a *barátság hasznát* is (VII—VIII.). A kölcsönös egymásrautaltság segítésre vezet, ezt pedig a szeretet gyakoroltatja velünk. . . Nem kívánom, hogy önzetlenül csupán az én érdekeimet szolgálja, hanem viszonzásul én is osztozom szomorúságában.“ Az egymás javítása, amelyről már mint közös célról szólottam, szintén a nemes barátság egyik szép hatása, A barátság egyik hatása az emberismeret megszerzése is. A sok csalódás után — amelyekről a feleletek beszámolnak — bármilyen fájdalmasak is azok — idővel leszűrődik a tapasztalat, az emberismeret. Van a feleletek között egy különös megjegyzés, amely utal erre: „Azért barátkozom, hogy több embertípust ismerjek meg közelebbről“ (VIII. lg.) Ennek írója úgy látszik, nagyon magabiztos, ha nem a vezetést várja a barátnőtől, sőt még csak nem is akar vezetni, hanem csak rideg cinizmussal bírálni.

A legideálisabb barátság is *félbeszakad egyszer*. Erre vonatkozóan azt a kérdést tettem fel: Ha csalódtam már barátnőmben, mi volt az oka? Többen igen helyesen válaszoltak: „Nem is csalódtam benne, csak elhidegültünk, más érdekli őt is, engem is.“ Ez érthető. Évek folyamán a leányok megváltoznak s miután minden egyén egyéniségének megfelelően változik, a barátkozás alapja is más lesz.

Ezen a természetes változáson kívül lehet más oka is a barátság megszűnésének. Minden szeretetben, még a barátságban is van valami önzés, amely a szeretett egyénben a szépet, a tökéleteset akarja látni. Ha pedig hibát talál, javítani akarja. Ha a javítás nem történik a kellő türelemmel és tapintattal, hanem fölényes és kritizáló lesz, felborítja a legszebb barátságot is. Barátságot rombol még a fecsegő jellem. „Utálom a hírharangokat, mert azok a legbelsőbb titkaimat is továbbadják.“ Érdekes megfigyelní, hogy a barátságok 90%-ban a „Titok“ kifecsegése következtében szűnnek meg. Ebből látjuk egyrészt, hogy milyen fontos a leányok életében a titokzatos-ság, másrészt pedig, hogy a leányok nehezen tudnak titkot megőrizni. Nagy veszedelme a barátságnak az ígység, amely nagyobb leányoknál az „Ő“ körül forog. Általában megfigyelhető, ha feltűnik a láthatáron Ő, akkor nincsen többé ideális barátság, hanem megindul a nem éppen nemes verseny.

Az önzés is sokat árt a barátságnak. Vannak leányok, ezeket nem is lehet „igaz“ barátnőknek nevezni, akik mindent elvárnak úgynevezett barátnőjüktől, de semmit sem akarnak neki adni. Így nyilatkozik például egy 16 éves: „Ha ő megért engem, én is igyekszem őt megérteni.“ — „Ő mindent rámhagyott, így tehát soha nem veszekedtünk.“ — „Barátnőnk mindig csak okos és művelt leány legyen.“ — „Legyen jókedvű, hogy unalmas vasárnap délutánjaimat kellemesen tudjam eltölteni.“ A vidámság, a jókedv különben is gyakori követelménye a jó barátságnak. Talán a társadalmi viszonyokra

jellemző egy megjegyzés, amelyet szintén ide sorolok, mint az emberi önzés példáját: „Mielőtt barátkozom, természetes, hogy családi viszonyait és egyéb körülményeit, valamint összeköttetéseit is megvizsgálom, mert ettől nagyon sok függ.” (17 éves.) Mondani sem kell, hogy az ilyen körülmények között történő ismerkedésnek nem lehet barátság jellege, mert hiányzik belőle a legfontosabb, a szeretet. A fentiekhez hasonlóan elég gyakori követelmény az, hogy „jó családból való legyen” (barátnőm). Ennek a követelménynek súlyos terhét éri az egyszerűbb család gyermeke, akit barátnőjével „... a közös sors hozott össze abban, hogy sem engem, sem őt nem akarják befogadni” a többiek, mert az édesapánk *csak* ...

A barátság rovására mehet a túlságos bizalmaskodás, amellyel mindenáron a legtitkosabb zugba is be akarunk látni. Egy bizonyos titokzatosságtól nem szabad megfosztani a barátságot és az okos barátnő csak annyi bizalmat kívánjon, amennyit önként ad neki a másik. Bizalmat önként adni, vagy elfogadni lehet, de kiereszokolni nem.

A barátságot megszüntetheti a távollét. Sok kislány jegyzi meg: „Amióta barátnőm elment, levelezünk, de az mégis más, mint amikor mellettem van és beszélhetek vele.” Ezzel önkéntelenül is rámutat a *szóbeli közlés fontosságára*, mint a barátkozás egyik indító okára. Hogyan is lehetne azt mind leírni, amit egy 16—18 éves leányka el szeretne mondani! Mégis akad egy leány, aki örül, hogy barátnője más városban lakik: „mert így nem csalódhatunk egymásban”. Itt úgylátszik érvényesül a megszépítő messziség elve! Általában azonban megszakad a barátság, ha más városba, vagy más iskolába kerül a régi barátnő.

A barátság megszűnésének leggyakoribb oka a csalódás; egy nagyobb csalódás, vagy egyéb lelki ok kiválthatja a teljes visszavonulást. „Nem barátkozom. Legerősebb az, aki egyedül áll”, írja egy nagylány (VIII. lg.). Ez a meggyőződés, mint véletlenül megtudtam, egy súlyos csalódás következménye, tehát elkeseredett, gyűlölködő hangulatban nyilvánította egy különben is búskomorságra hajló leány. Általában a pesszimizmusra hajló leányok nyilatkoznak a barátkozás ellen. „Én csak kipróbált, mindig hű társsal tudnék barátságot fenntartani, de ez a leányok között lehetetlen; tehát nem barátkozom.” — „Az igazi barátság leányok között ritka, mert az önzés és irigység tönkreteszik azt”, — írja egy másik. „A leányok barátsága csak ideig-óráig tart és nem őszinte; saját magam vagyok magamnak legjobb barátnője.” — „Igazán őszintén senkivel sem tudok érzéseimről tárgyalni, ezért naplót vezetek. Őszinte barátnő nincs.” — „Egyetlen gyerek vagyok ugyan és néha jól esik egy társnővel elszórakozni, de szerintem igazi barátság nem létezik.” — „Nem barátkozom, mert eddig akárkivel is akartam barátkozni, nem sikerült, bárkivel is kedves voltam, nem viszonozta senki, nem tudom miért nem szeretnek mások.” — „Nem barátkozom, mert már többször csalódtam.” — „Sokan annyit csalódnak barátnőikben, én

ezt el akarom kerülni.“ — „Nem szeretek túlságosan szép leányokkal barátkozni, azok annyira el vannak telve önmagukkal, hogy másnak talán nem is jut hely a szívükben.“ — „Nekem nincs barátnőm, nekem sok hibám van és ezért nem is csodálhatom, hogy nincs velem senki jóba“, írja az egyik 16 éves kis magányos. Mennyi szomorúság csendül meg ezekben a szavakban. Az élet apró tragédiái már az iskolában kezdődnek. Ilyen kis tragédia az is, amikor ezzel az említett esettel ellentétben, a leányok egyik társnőjüket különösen felkarolják, annak jó megjelenése, kedves modora, vagy előmeneteli kiválósága miatt. Úgy látszik, az osztályban mindenki szereti, mindenki a kedvét keresi, de ugyanakkor megindul az intrika az irigyek és féltékenyek részéről, ő egy ideig küzd ellenük, ezután eddigi esetleges barátnői elhidegülnek tőle, végül magára marad. Közös a sorsa mindkettőnek; annak, akit mindenki szeret és annak, akit senki sem szeret: egyedül maradnak.

Rendkívüliségénél fogva feltűnő a következő közlés: „Nekem nincs barátnőm. Talán azért nem, mert nem érzem szükségét annak, hogy a legbizalmasabb és egyéni dolgaimat másoknak elmondjam. Ha mégis valami fontos dologban nem tudom mit csináljak, édesanyámat kérdezem meg.“ Erről a kisleányról megtudjuk, hogy négy testvére van; 18 éves, mélyen vallásos lélek és egész lénye kiegyensúlyozott. Olyan embernek látszik, akinek nincsenek problémái és anyai ösztönének a családban is eleget tud tenni, így nem igénye a barátkozás.

Ha azonban a serdülő leány nem találja meg azt a szeretetet, amelyre vágyik egy okos, komoly édesanya vagy testvérek mellett, másokra viszi azt át. A megértő édesanya hiányáról, mint barátkozásra kényszerítő okról, — már volt szó. Most az *egyetlen gyermek* súlyos problémája tárul elénk. Arra a kérdésre, miért barátkozom? elszomorítóan sokan felelnek azzal, hogy „... mivel testvérem nincs, kell egy velem egykorú kislány, akivel megértjük egymást“. — „Mert testvérem nincs, akivel rosszkodhassam.“ — „Nekem nincs testvérem és így nagyon hiányzik egy társ.“ — „Egyedül vagyok nagyon és nem szeretek egyedül lenni, örülök, ha valaki van velem.“ — „Mivel egyetlen gyerek vagyok, kell barátnő.“ — „Egyetlen gyerek vagyok és jó, ha van valaki, akivel kibeszélhetem magamat.“ — „Olyan rossz egyedül lenni!...“, sóhajt fel a magányos kis lélek, aki mint egyke esetleg egész életén keresztül magával viszi a meg nem értett társtalan lélek fájdalmát.

Az elkényeztetett egyetlenke éppen a túlzott szeretetet érzi tűrhetetlennek, viszont ugyanakkor a családban nem talál megértést és így a hozzá hasonló, de sajnos gyakran a nálánál rosszabb társnók felé orientálódik. A lélekfeltárás, a szeretetadás igénye fennmarad, s bekövetkezik a titkos sugdosások, kettiesen való félrevonulások, rejtett játékok ideje. Így keletkeznek a *rajongás* enyhébb és súlyosabb formái, amelyeket P. Müller a „barátság zátonyának“ nevez, és amelyről azt mondja: „Míg a nemes barátság, amely a szellemben

gyökerezik, tisztán lát és értékel, addig az érzéki barátság csak egyet lát, a magának kirajzolt, a magának megfestett ideált". (Idézett mű 26. lap.) A lányok őszinte megnyilatkozásaiban ezzel a jelenséggel is többször találkozunk. A rajongók nem lelki tulajdonságokat keresnek, hanem tisztán a külső hódítja meg őket. „Aranysárga haja vál-lára omlik, — gyönyörű szerény arca van, — szeme megértő, stb.” Több barátnő, — főképpen az alacsonyabb műveltségű leányok között — szereti a másik aranysárga haját, égszínkék szemét, fess alakját, apró rózsás, csókolnivaló száját és így tovább, — olyan megjegyzések, amelyeket sok nevelő csak mint izléstelenségeket, vagy émelyítő dolgokat tesz félre. Az egyik 16 éves leírja részletesen barátnőjével történt ismerkedését. „Akkor ismerkedtem meg vele, amikor szerető barátnőm sírja szélén elájultam és az ő (jelenlegi barátnő) karjai között tértem magamhoz. Ő hozzám símult, átölelt és szeretettel vigasztalt. Az ő baráti ölelése között teljesen megnyugodtam és nem éreztem elvesztett barátnőm hiányát”. Ez a barátnő is, mint általában a rajongva szeretett barátnők, idősebb 2 évvel. Ilyen példa lehet még egy 12 évvel idősebb asszonybarátnőhöz fűződő érzés, akit a vallomás szerint „rajongva szeret” kisebb barátnője, valamint egy mostohaanya iránti rajongó szeretet. Ha e két esetben nem is mer-ném beteges vonzalomnak minősíteni ezt az érzést, a közlések alap-ján mégis természetellenesnek tűnnek.

A rajongás különböző példáival találkozunk az iskolában. Egyenlőkorúak egymásért és fiatalabbak rajonganak idősebbekért. Némelyik iskolában elterjedt a tanárnő iránti rajongás, amely olvadó tekintetekben, a tanárnő utáni szaladgálásban, az ő írásának, vagy mozdulatainak utánzásában nyilvánul meg. Itt a nevelő, illetve tanár kötelessége mind a saját maga külső, mind a gyermekleány belső nyugalmanak biztosítása érdekében, ezeket a jelenségeket tapintatos módon levezetni. Ezt talán legkönnyebben azzal lehet elérni, ha az érdeklődést más irányba tereljük, anélkül, hogy látszólag nagy jelen-tőséget tulajdonítunk az egész dolognak. Így több eredményt érhe-tünk el, mint a különböző tilalmakkal.

Több súlyos eset tanulsága alapján arra a következtetésre jutunk, hogy a távolság és az idő gyógyítja meg leghamarabb a rajongót.

Ezek a leánybarátkozást illető megfigyelések megint csak arra a meggyőződésre vezetnek, hogy minden gyermek egy külön ember, akinek egyéni életét csak az ő egyéniségéből kiindulva lehet megér-teni. Nekünk, nevelőknek, tehát első dolgunk a lélek megismerése, hogy minden egyént egy megfelelő tipushoz tudjunk beosztani és ezzel az egyest az összeség végtelen láncszemei közé beilleszteni. A növendék megismerésének ezer alkalma van, hiszen minden gyer-mek minden mozdulata vagy szava a belső világ feltárására vezeti azt a nevelőt, aki nagy szeretettel, sok jóindulattal és lelkiismeretes munkával törekszik, neveltjét segíteni a lét legvégső célja „az élet tel-jessége” felé.

S Z E M L E.

Csengő-bongó versikék — és a csinnadratta.

A gyermeklélektan tudósait épügy, mint a nevelőket közelről érdekli a gyermekmesék és a versikék világa. Az első szellemi élmények ezek a kis versek és mesék: rajtuk keresztül nyílik a gyermeki értelem első világismerése. Ma már nincsenek duruzsoló kályhatűz mellett régi meséket mondó nagyanyák; ma édesanya, keresztmama, nagynéni minduntalan odatesz a kicsi ember elé egy-egy képes, verses mesekönyvet, amelyet aztán a felnőttek felolvasnak s a gyermek tágra nyílt szemmel és lélekkel figyel, tanul, töltekezik...

Valamikor a csengő-bongó versikéket Pósa Lajos bácsi írta: szép magyarsággal nemes gondolatokkal, egészséges humorral, pompásan gördülő ritmussal, rimekkel. Muzsikáltak a régi versek; a gyermek lelke gondolatokkal telítődött s a nyelve öntudatlan is tiszta magyar beszédre fordult. Nevelő volt a mesemondó!

Négyéves kis unokahugom képes-verses mesekönyvet kapott a keresztanyjától. „Csinnadratta” a címe, Szabó Lőrinc az írója, az Athenaeum adta ki. Elkértem tőle és leirom a verset szóról-szóra, úgy, ahogy a könyvben áll.

Anyuéknak kedve támadt kirándulni egy vasárnap.
Vitték Rézi kosarát, uzsonnát és vacsorát.
De Pistának ez nem ünnep, Pista rossz volt, otthon ülhet.
És mert Pista bánja bűnét, mulik már az egyedüllét:
„Halló!” — hangzik égi szó — „Itt a mese-rádió!”
Szól a mese: Volt egy úrfi, mint a neve, Hibrihubri.
Meghívta a nénikéje, pók esett ott a fejére.
Félt a pók és ott maradt, félt az úrfi s elszaladt,
nem is gyalog, de biciklin — hü, hogy szól a csengő: csin-csin!
De egy oszlop földre lökte, Hibrihubrit összetörte,
jaj előtte, baj mögötte: jött a rendőr és bevitte.
A dutyiban sok a vendég, de egy fürdőkád üres még:
odadugták: „Hibrihubri, fürdőkádban fogsz aludni”,
Csuromvíz az ing, a nadrág? Hibrihubrit kivastalták.
Ruha száradt, úrfi bömbölt s lett belőle borjúpörkölt.
Jól megizzadt Hibrihubri; strandhoz ért; de tud-e úszni?
„Annál könnyebb semmi sincs, úgy uszom én, mint a pinty!”
Hubri vett egy deci tintát, a lábára cipőt pingált.
Sok a tinta; dobja el? Ablakszéltre tette fel.
Mire kész lett, jött a Sári, ugrált, mint egy vig kanári,
üveg borult, tinta dült, — a vőlegény menekült.
Cirkuszban volt Hubri bátya, és maradt a szája tátva,
bohóc viccelt, a víz spriccelt, Hubri nyaka kapott spriccert.
Végül elment Afrikába. „Jaj, oroszlán! Fel a fára!”
Kigyó kuszott a nyomába, — Hubri, készülj a halálra!
Kigyó kuszott mind előrébb, de jött ép egy repülőgép:
Hibrihubri beleült s a meséből — kirepült!

Minden kommentár nélkül közlöm a verset egész terjedelmében. Azt hiszem, a gyermekpszichológusok számára hálás feladat lenne tanulmányozni a kicsi gyermek szókincsét, érdeklődési köreit és fogalmakat alkotó, kapcsoló készségét, és ezeknek a tanulmányoknak eredményét közölni írókkal, kiadókkal. Érdemes volna lélektani és pedagógiai szempontból szemlét tartani újra meg újra a meseirodalom fölött. Érdemes volna igazán magyar és igazán a gyermeki léleknek megfelelő komoly alapvetést adni a gyermekirodalom művelői számára, hogy a verses, képes mesekönyvek is már ott lent a korai gyermekkorban szolgálatába álljanak annak az egységes, nagyvonalú nemzetnevelésnek, amelynek az elemista korszak, vagy a serdülőkor pedagógiája mind csak egy-egy szelvénye. Scientia: ancilla vitae. A tudomány az életet szolgálja, akkor teljesíti igazán feladatát. Nos, ezen a ponton felelős, fontos szolgálatot teljesíthetne a gyermektudomány tudománya a magyar élet számára.

dr. K.

Folyóiratszemle.

Nevelés 1940—41. XI. évf. 7. sz. március. A folyóirat március havi száma tartalmas és mélyenjáró értekezést közöl „Élet, nevelés, gyermekjólét, napközi otthon” címmel Lenkei István tollából. A világháború utáni megújított életnek 3 jellemző vonása van: a keresztény gondolat megerősödése, a kiteljesedett nemzeti gondolat és az egyre erősödő szociális gondolat. Ez utóból sarjadt ki a népjóléti eszme. A 3 nagy gondolatot a mai idők egy új törekvése fogta egységre: a totalitás elv. E gondolatok a mai ember s így a nevelő világnézetének is tartóoszlopai. Az élet a maga, új törekvéseivel az iskolába is bejut, hisz a ma iskolája az élet iskolája, de a nevelő lelke szűri meg az élet megnyilvánulásait. Az iskola feladata idők folyamán nagyot változott, a tanítás mellett egyre több szerep jutott a nevelői munkának. Ma legfőbb munkája a nevelés. Az egységes irányítás szempontjából az író szükségessnek tartja, hogy a gyermekjóléti intézmények éppen úgy, mint az iskolák, egységes nevelési ügyosztály felügyelete alá tartozzanak, hiszen az anyagi juttatások nem választhatók el a velük legszorosabb kapcsolatban álló szellemi vonatkozásoktól. A jóléti intézmények minden területén egységesebb nevelőszellemű munkát kell biztosítani. Foglalkozik a napközi otthonok javítására irányuló törekvések eredménytelenségének okaival és a segítség módjával. — Móra József a „Tanítói lelkiismeret” c. értekezésében azt fejtegeti, hogy lelkiismeretünk megkívánja a mesterségbeli tudás folytonos fejlesztését és a gyermeknek teljes megismerését. — Samay Géza a tanító megbecsüléséről szólva, megállapítja, hogy bár a tanító a nemzeti jövő leghivatottabb munkása, megbecsülése mégsem áll azon a fokon, amint azt erkölcsi, társadalmi és anyagi szempontból megérdemelné. E helyzeten való javítás a tanító-társadalom sürgős érdeke.

Vértessy Zsuzsanna.

Néptanítók Lapja, 74. évf. 7. sz. A gazdag tartalommal megjelenő folyóirat különösen érdekes értekezést közöl „A nemzetnevelés időszerű kérdései” címmel Kósa Kálmántól. A szerző a nemzetnevelés feladatát az egyén erkölcsi, szellemi és testi értékeinek kifejlesztésében határozza meg, melynek célja, hogy az egyén ezen értékeivel tudatosan gazdagítsa a nemzetet. Kultúrpolitikánk ráeszmélt a közösségi gondolat erősítésének fontosságára és az utóbbi 2 évtizedben ezen a téren hatalmas munkát végzett. Az értekezés e munkának két fontos részletét: a 8 osztályú elemi iskola megvalósítását és a tanítóképzés átszervezését fejtegeti. Kitér a nemzetnevelési program fontos pontjára: a nemzetiségiek nevelés- és oktatásügyének kérdésére és szól a polgári iskolával szemben támasztott új követelményekről, valamint a gyakorlati irányú középiskolai hálózat kiépítéséről. — A tanítói pálya tisztelete, szeretete szól dr. Kovács János „A tanítói munka és értékelése” c. értekezéséből. Elénk állítja jellemző tulajdonságaiban a kiváló, átlagos és gyenge tanítót s megrajzolja az eszményi tanító alakját. Fájjalja, hogy az etika örök hordozói, a tanítók, nem részesülnek abban a tár-

sadalmi megbecsülésben, melyet munkájuk magasrendűségénél fogva megérdemelnének. — Figyelmet érdemel Sulyomi Schulmann Adolf a gyermek beszédfejlődéséről írt értekezése. — Drozdy Gyula „A hazatért honvédzászlók” címmel írt hazafias szellemű mélyenjáró elmélkedést. V. Zs.

Magyar Gyógypedagógiai Tanárok Közlönye, (III., (XLIII.) évf. 2. sz.). A folyóirat e havi számát Simon József „Merre és meddig?” című értekezése vezeti be. Felhívja a figyelmet a gyógyítvanevelés szervezetének időszervi problémáira és az akadályokra, melyek az ideális célok megvalósítását hátráltatják. — Jung Bernát tanulmánya a kép és film jelentőségét tárgyalja a gyógypedagógiai oktatásban. Az első lépés, mely az ily módon történő szemléltetés sikerét biztosítja, hogy a gyermekek látni tudjanak, a látottakat lelkiileg feldolgozzák. Fejtegeti a szemléltetés helyes, célravezető módját, kiemeli az oktatófilm fontosságát. A futókép szerinte a beszéd fejlődését hatásosan elősegíti, a kifejezési készséget és a beszédörömet serkenti. A kép és film kezelése a tanároktól pedagógiai tapintatot és ügyességet kíván. V. Zs.

Magyar Tanító XXI. évf. 5—6. sz. A vezércikk „Tatárjárás hajdan és ma” címmel az 1241-ben hazánkat feldúló csapásról emlékezik meg 700 éves emlékünnepe alkalmából. A szerzőt az évforduló megragadásában az a szempont vezérli, hogy a nemzeti csapások kikerülhetetlen évfordulóit intőjelnek kell tekinteni, s belőlük okulást, tanulságot kell meríteni. Ha elmélkedünk a 700 év előtti magyar közállapotokon, rádöbbenünk arra, hogy a magyar erők összefogásában még ma is fellelhetők a hajdani hiányosságok. Így a magyar családok soraiban pusztító egyke, a néphagyományoknak, a magyar szellemiség alkotásainak pusztulása országos vésznek tekinthetők. Ma is országépítés folyik, s mint annakidején IV. Béla körül akadtak hív magyarok, kik segítségére siettek az ország megmentésében, úgy áll ma a magyar tanítóság egységesen a nemzeti gondolat mellett s neveli az örök nemzeti eszmében újjászülötő magyar lelket.

Blaskovics Béla értekezése a fogalmazástanítás módszerének revízióját tárgyalja a népiskola alsó osztályaiban. Hibáztatja a fogalmazástanítás rendszertelenségét és fokozatnélküliségét. Szerinte a népiskola alsó osztályaiban a gyermek küzd a szabadfogalmazás nehézségeivel. A fokozatosság elve megkívánja, hogy előbb a gyermek szóbeli kifejezőkészségét fejlesszük ki s csak aztután, a III. osztályban térjünk át a gondolatok írásban való kifejezésére, ami igen összetett és nehéz lelki folyamat. A szerző módszeres utasításokat ad a fogalmazástanítás rendszeres és fokozatos felépítésére.

Simonyi Lajos értekezése az írás élettanával és tanítási módszerével foglalkozik. V. Zs.

Magyar Tanítóképző 1941 LIV. évf. 4. sz. április. A folyóirat gazdag tartalmából időszzerűsége miatt különösen figyelmet érdemel Nagy Sándor: „A tanítóhiány és az 1938. XIV. tc. módosítása” címmel megjelent értekezése. A tanítóképzés átszervezéséről szóló törvény módosításra szorul, mert csak az első bécsi döntéssel visszakerült Felvidékkel megnagyobbodott ország területét vette számításba. A tanítói túltermelés megakadályozása érdekében a felállítandó akadémiák számát és ezek osztályainak létszámát pontosan meghatározta. Tekintettel azonban arra, hogy az újabb területekkel megnagyobbodott ország szükségleteit a tanítóképzés ilyen keretek közt kielégíteni nem tudja, szükséges az akadémiák számának emelése. A tanítónőképzés túltermelésének megakadályozása és a tanítóhiány megelőzése érdekében a módosításnak ki kell terjeszkednie a férfi és női akadémiák számszzerű meghatározására is. Az akadémiák benépesítése csak a tanítói pályára lépők hathatós anyagi segítségével valósítható meg. — Másik, ugyancsak időszzerű kérdést fejteget Bogár Gyula tanulmánya, melynek tárgya a magyar világnézet kialakítása a liceumi magyar nyelv- és irodalom tanítása útján. Bemutatja, hogy milyen bő lehetőséget nyújt az irodalom a magyar önismeretre, fajtánk szeretetére, az emberi méltóság megbecsülésére való nevelésben. — Didaktikai szempontból figyelemreméltó Bácsfalvy Antalnak a liceumi hegedűtanításról szóló alapos, minden részletre kiterjedő értekezése. — Dr. Wer-

ger Márton „Bécsi tapasztalatok” c. tanulmánya pedig a német nevelési intézmények céljáról, általános szelleméről, irányító szempontjairól, módszeréről és szervezetről tájékoztat bennünket. V. Zs.

Magyar Gyermekevelés 1941. VII. évf. 8. sz. A lap márciusi számát Móra Ferenc emlékének szenteli. Szemelvényeket közöl a nagy író gyermekírásaiból s mint a mult megfektetőjéről, a jövő építőjéről, gyermekek álomlátójáról, felnőttek tanítójáról emlékezik meg róla. Jászayné Holczser Magda értekezése Móra gyermekirodalmi műveit ismerteti. Móra úgy játszik a gyermekszívek hűrjain, mint virtuóz a hangszerén. Ezért egyike legnépszerűbb gyermekíróinknak. „Azokhoz szól — írja róla a szerző —, akiket mi szeretünk: az ártatlanokhoz, a minden szépet rajongókhoz, a minden jóért lelkesedőkhöz, a leghálásabb közönséghez: a gyermekekhez.” A népet és természetet hozza közel az ifjú lelkekhez, „műveiben felkel a szeretet napja és meleg fényességgel ragyog a gyermekvilágra”. — Megkapó visszaemlékezést olvasunk V. Móra Pankától „Veni Sancte” címmel. Minden sorából érző, meleg szív, szép lélek szól hozzánk. K. Tóth Lenke a gyermek Mórát mutatja be, édesanyjának, Móra testvérhugának emlékei alapján. V. Zs.

Kisdiednevelés 1941. LXVI. évf. 4. sz. április. Bevezető helyen közli a lap Székely Mária: „Magyaros elemek az óvodában” c. tanulmányát. A szerző kifejti, hogy korunk a nemzeti öntudat fellángolásának korszaka, az újjáéledt, megerősödött nemzeti öntudat uralkodik ma a világpolitikában. Ha azt akarjuk, hogy gyermekeink felnövekedve ennek az eszmének harcosai legyenek, már az óvodában el kell hintenünk a nemzeti öntudat magvait. A magyaros szellem mélyítését szolgálják a magyaros jellegű és díszítésű berendezések és foglalkozások, melyeknek nemzetépítő ereje igen nagy. Vitéz Komárnoky Gyula az óvódás gyermekrajzairól irt érdekes tanulmánya a gyermeki rajzfejlődést teszi vizsgálat tárgyává. Célja, hogy a gyermek rajztevékenységének fejlődését megfigyelve és ahhoz tudatosan alkalmazkodva a rajzoktatás legcélszerűbb útját kijelölhesse. Vizsgálja a gyermek rajzfejlődésének 3 jelentős korszakát: az ösztönszerű benső-szemléleti és a természet-szemléleti rajzolat és részletes módszeres utasításokat ad a helyes rajztanításra. — A lap további tartalmát a húsvét gondolata köré csoportosított versek, mesék, játékos foglalkoztatások töltik ki. V. Zs.

Bulletin du Bureau International d'Éducation (Genève 3e Trimestre 1940.) A genfi Nemzetközi Nevelésügyi Hivatal értesítője betűrendi sorrendben közöl nevelésügyi híreket az európai és tengerentúli országokból. Magyarországról szólva a földművelésügyi minisztérium által létesített vándortanfolyamokról emlékezik meg; ezeknek időtartama 6—8 hét között váltakozik, a vezető tanítónők egyévi gyakorlati kiképzéssel és egy a földművelési minisztérium tagjai által kiállított és előzetes vizsga által megszerzett bizonyítvánnyal rendelkeznek. Továbbá jelentést hoz a lap egy új, a vallás- és közoktatásügyi minisztériumtól függő intézet felállításáról, amelyhez közép- és főiskolai tanulók magyar föld- és néprajzi kérdésekben felvilágosításért fordulhatnak. A folyóirat német-országi értesülései közül figyelemre méltóak azok, melyekben az ottani tanítóhiánnyól számol be. A keleti tartományok visszatérése által nagy hiány mutatkozott tanterekben. Ennek mielőbbi kiküszöbölésére gyorsított menetű tanfolyamokat tartanak. Az új módon kiképzett segédtanerőket „Schulhelfer”, nemcsak a keleti részekben, hanem a birodalomban is alkalmazzák. — A szabad oktatásról közöl rendkívül érdekes cikket a Washington állambeli North Bend-i iskolák híradása révén. Az ottani középfokú iskolákban a tanulók csak háromszor hetenként járnak rendszeresen előadásokra. A hét másik 2 napján úgy használják fel idejüket, ahogyan jónak látják. Saját tetszésük szerint érkeznak és távoznak, avval a tárggyal foglalkoznak, amit legjobban szeretnek. Az iskolák főfelügyelőjének megállapítása szerint ezeken a napokon dolgoznak a legnagyobb buzgalommal a diákok. Dénes Anna.

A **Magyar Középiskola** 1941 február havi száma a Katolikus Középiskolai Tanáregyesület folyó évi febr. 1-én tartott közgyűlésével foglalkozik. A lap közli a tanáregyesület elnökének, dr. Zibolen Endrének, megnyitó beszédét a gimnáz-

zium és a társadalom viszonyáról. Dr. Zibolen előadásában kifejti, hogy a gimnázium, mint társadalmi intézmény, bizonyos önállóságra törekszik és a maga önálló életét akarja élni, azonban ugyanakkor nem vonhatja ki magát más természetű társadalmi intézményeknek — egyháznak, állam, társadalmi rétegek — hatása alól sem. Az elnöki megnyitó után a folyóirat dr. Pétergál Henriknek, az egyesület főtítkáranak megemlékezését közli Kisparti Jánosról és Pintér Jenőről. Mindketten akkor léptek a pedagógiai élet vezető helyére, amikor a vörös uralom romjait kellett eltakarítani, és mindketten akkor távoztak örökre, amikor Szt. István szelleme hatja át újból az oktatást. Kisparti, mint a piarista rend hűséges fia, nem ismert magasztosabb feladatot, minthogy az ifjúságot az Eucharisztiahoz, a kegyeletesség iskolájához vezesse. Fáradhatatlan kötelességtudással vett részt minden megmozdulásban, mely az iskolának nemzeti és katolikus szellemben való megerősítését tűzte ki célul. Pintér Jenő „istenadta munkabíráásával, óriása volt azoknak a nagyszerű feladatoknak, melyek a tudós bölcseségét, a hős akaraterejét, emberfeletti kitartását és a nagy magyarnak egész lelkét követelik”.

D. A.

Magyar Középiskola 1941. XXXIV. évf. 3. sz. „Népiségtudomány és középiskola” címmel különösen időszerű problémát fejtegető értekezést közöl a folyóirat Pillér Ernő Achilles tollából. Alapgondolata, hogy a népiségtudománynak, mely a szellemtudományok sorából a legfrissebb és legelhasználatlanabb erőkként lép sorompóba, meg kell találnia a kapcsolatot az ifjúsággal. Csak így remélhető, hogy a gyakorlati népiségtudomány a magyar népiség újjáépítésében a leghathatósabb erővé válik. A népiségtudomány a népről szóló tudomány. Létfogosultságát már az a törekvése is bizonyítja, hogy hidat akar építeni a nép és a művelt rétegek között. Az ifjúság gondolat- és érzésvilága nagyon hasonlít népünk érzés- és gondolatvilágához. A két szellem érintkező felületeinek rokonsága alkalmas arra, hogy érdeklődést, figyelmet ébresszen a népiség-szempon্তু oktatás iránt, melynek jelentős tényezői a táj- és fajlélmény. A népiségtudományt nem szabad önálló tárgyként a tantervbe illeszteni, sőt: minél jobban bele kell ágyazni az oktatás egész menetébe. Különösen alkalmasak erre azok a tárgyak, melyeket nemzeti oktatásunk középponti térrénumának tekintünk: az irodalom, nyelv- és történeti oktatás. „Gondolat és tett tartós összhangja nyújthatja számunkra annak a politikai feladatnak teljesítését, amelyet a népi alapon történő oktatás terén magyar népiségünk követel tőlünk” — írja a szerző értekezésének befejező soraiban.

V. Zs.

A Magyar Középiskola 1941. évi áprilisi száma dr. Huszti Józsefnek a Katolikus Tanügyi Tanács március 11-i ülésén mondott beszédét közli a Katolikus Tanügyi Tanács feladatairól. Dr. Huszti József megállapítja, hogy az 1934: XI., majd az 1935: VI. tc. az Egyháznak tanügyi téren messzemenő, addig egyáltalán nem élvezett autonómiát biztosított. A katolikus tanügyi országos szervezetei közül legelőször a Kat. Tanügyi Tanács alakult ki, ez a tanács a Magyar Kat. Püspöki Karnak, ill. a Kat. Iskolai Főhatóságoknak véleményező és tanácsadó szerve az iskolai-nevelésoktatás kérdésében. A tanácsnak a véleményezésen és tanácsadáson kívül semmi joga sincs, ereje és jelentősége tehát nem hatalmában, hanem szakértelmében és függetlenségében rejlik. A tanács feladatai közé sorolja dr. Huszti József a katolikus népiskolák szabályzatainak megreformálását, a tanítóképzés, polgári iskola és az övönöképzés szervezési, igazgatási és felügyeleti kérdéseinek megoldását, azonkívül az a meggyőződése, hogy a kat. tanügyre fontos nemzetnevelői feladatok megoldása vár a gazdasági középiskolákkal és általában a gazdasági szakoktatással kapcsolatban.

D. A.

A Protestáns Tanügyi Szemle 1941. évi március havi számából kiemelkedik v. Bessenyei Lajos dr. cikke a görög nyelv tanításáról. A szerző felveti a kérdést, hogy szükséges-e egyáltalán a görög nyelv középiskolai tanításával foglalkozni. A felelet az, hogy néhány intézetben meg kell hagyni a görögöt a rendes tárgyak sorában, hogy a tehetséges diákok e nyelv tanulása által megismerhessék európai művelődésünk ősforrásait. A tananyagnak nyelvtani, olvasmányi részre és a

görög szellemi élet megismertetésére kell tagolódnia. A nyelvtan tanításához — melynél induktív módon kell eljárni — a biztos alapot az olvasmányi anyag adja. Ezt viszont úgy kell megvalósítani, hogy a tanulók képet nyerjenek a görög nép életéről, gondolatvilágáról, eszményeiről. — A nemzetnevelők panaszait ecseteli Rezessy Zoltánnak „A nemzet napszámói” c. cikke. Ezek a panaszok 3 tételre: szellemire, társadalmira és anyagra terjednek ki. A szellemi nehézségek közé sorolja a cikkíró az állandó változtatásokat a tanterv, tanmenet, óraterv és módszergyakorlatok körében. A nevelői munka a társadalom részéről sem részeseül a kellő elismerésben. Az elmúlt korszakok szabadversenyében a szellemi és közösségi munka értékét veszítette. Ebből a világszemléletből következik, hogy a szellemi munka anyagi jutalma is igen csekély. Az államnak és a társadalomnak azonban legalább is most „amikor kiürülnek a teológiai és bölcsészeti karok padjai” fel kellene ismerni a nemzet napszámóinak áldozatos, hivatásértből fakadó munkásságát.

D. A.

A Katolikus Tanítónők és Tanárnők Lapja-nak 1941. évi 2. száma első helyen dr. Meszlényi Antal, egyetemi rk. tanárnak „A katolikus Egyház és a nemzeti öntudat” c. cikkét közli. Az Egyház ellenségeinek nincs igazuk akkor, amikor a katolicizmus egyetemességéből azt a következtetést vonják le, hogy hiveiből kiöli a nemzeti és a faji érzést. Valóban igaz, hogy az Egyház Krisztus szavaival hiven — „elmenvén tanítsatok minden nemzetet” nem ismer tér és időbeli határokat tanaiban, erkölcsi és kegyelmi eszközeiben. E mellett azonban senkitől sem követeli, hogy rést üssön saját nemzeti jellegén, megengedi a sokszínűséget, mert ebben is a harmónia egységét és egyetemességét ismeri fel. — Párkányi Aranka a családi nevelésről írva, sajnálattal mutat rá a családi élet bajaira. Sok helyen az anyát kenyérkereső foglalkozása tartja távol otthonától, másutt társadalmi kötelezettségei nem engedik, hogy foglalkozzék gyermekével. A szülői nevelés melegségét különösen a kisgyermekkorban azonban semmi sem pótolhatja. Megemlítendő e folyóiratban még Szkladányi Károly cikke, ez a tanítói kamara felállítását sürgeti. Minden foglalkozási ág tagjainak megalakult már a maguk testülete, egyedül a tanítók érdekét nem védi semmiféle közület. A felállítandó tanítói kamara a tanítók érdekeit pártolná kari, művelődési és anyagi szempontból.

Ugyancsak a pedagógusok helyzetéről ír Fekete Béla az **Országos Polgári Iskolai Tanáregyesületi Közlöny** márciusi számában, „Családvédelem és a tanárság helyzete” címen. Számszerű adatokkal bizonyítja, hogy a tanár fizetése olyan csekély, hogy abból családalapításra és gyermekek eltartására csak igen szűkösen telik. A Tanáregyesületi Közlönynek egy másik igen tanulságos cikkét B. Baum Mária írta, „Anyanyelvünk szépségei és a szókincs gyarapítása” címen. Különösen érdekesek azok a részek, amelyekben elmondja, hogyan fejleszti növendékei szókincsét. A II. osztályban pl. minden óra elején felteszi a kérdést: melyik volt a legszebb szó, amely a múlt órán elhangzott? A növendékek válaszukban megindokolják, hogy miért tetszik nekik az illető kifejezés. Egy másik osztályban rokonértelmű szavakat gyűjtene, a tanárnő azután ráirányítja figyelmüket az árnyalati különbségekre. Ismét másutt szállóigék és közmondások gyűjtésével gyarapítják a tanulók szókincsüket.

D. A.

Az **Országos Polgári Iskolai Tanáregyesületi Közlöny** áprilisi számában Fehér Tibor ír tanulmányt a tatárjárásról. Egykorú krónikák alapján ismerteti az országnak a tatárdúlás előtti állapotát, IV. Béla király jellemét, uralkodói elgondolásait, a tatár hadsereg összetételét és világhódító szándékait. Végso tanulságként levonja azt a megállapítást, hogy ameddig a nemzeti öntudat lángja erőteljesen lobog a magyar lelkekben, nem kell pusztulástól félni az országot. Dr. Wagner Ferenc a szegedi Gyakorló Polgári Iskola munkásságáról írt cikkében kiemeli azt a szélesirányú tevékenységet, amelyet az Állami Polgári Iskolai Tanárképző Főiskola gyakorló iskolájának tanári testülete kifejt. Felsorolja a gyakorló iskola módszertani könyvsorozatából eddig megjelent 25 könyvet, valamint ismerteti a „Cselekvés iskolája” című pedagógiai folyóiratnak munkásságát. Ez a lap Kratofil Dezsőnek, a gyakorló polgári iskola igazgatójának irányítása alatt áll és az ország legkiválóbb nevelésügyi szakembereinek tanulmányait

jelenteti meg hasábjain. — Windischmann József „A német köznyelv helyes kiejtése iskoláinkban” című tanulmányában megállapítja, hogy iskoláinkban a német nyelv kiejtése körül a legnagyobb tájékozatlanság uralkodik. Dr. Schwartz Elemér egyetemi tanár „A német köznyelv helyes kiejtése” c. összefoglalta azokat a szabályokat, amelyeknek a hazai németnyelvi oktatásban irányadóknak kellene lenniük. A vallás- és közoktatásügyi miniszter ezt a művet 172.108/1940. V. sz. rendeletével valamennyi német nyelvet tanító iskola vezérkönyvéül rendelte. Most már csak a tanárokon múlik, hogy az eddigi kiejtésbeli tájékozatlanság helyett egy-egy kiejtésű német nyelv alakuljon ki. *D. A.*

A Magyar Tanító 1941. évi április havi számában figyelmet érdemel Tóth Imre cikke a „A fogalmazás tanítása tegnap és ma” címen. A cikkirő ismertet a fogalmazási tanításra vonatkozó régebbi 1905-ös tantervet és utasítást. Az új tantervet, minthogy azt minden tanítónak ismernie kell, nem részletezi, azonban kifogásolja, hogy az már a II. osztályban szabad fogalmazást ír elő 2—3 hónapi közös munka után, míg a régi tanterv csak a IV. osztályban engedte meg a szabad fogalmazást. Tóth Imre szerint a II. osztályos tanulók — nem lévén még a helyesírással tisztában — hibásan fognak írni. Ugyanez a folyóirat „Kevés a tanító” címen a tanítóhiányról ír. A tanítóhiány megszüntetésére Padányi Frank Antal a „tanítói pálya kedvezővé tételét” ajánlja a tanító anyagi helyzetének javításával és több erkölcsi megbecsüléssel. A cikk nagynevű írója is ugyanezt hangoztatja: „Nem azért lesz kevesebb a tanítói munkás, mert kevesebb az aratnivaló, hanem azért, mert az arató nem kapja meg azt, ami megilleti. Emeljétek fel a tanító anyagi és erkölcsi bérét és meglátjátok, nem lesz tanítóhiány.”

Dénes Anna.

Japán gyermekrajz kiállítás a Pedagógiai Szemináriumban.

Ez év májusában — talán éppen akkor, amikor Japánban a cseresznyefák virágznak — fővárosunkban, a japán gyermekek rajzai tanulságos és színes kiállítással örvendeztették meg a szakközönséget. Japánt nemcsak azért szerettük, mert kuriózum, vagy mert rokoni szálak kapcsolják egybe népünkkel, hanem azért is, mert önjerejéből és szorgalmából jutott el a nagyság ormaira. Megbecsüljük és csodáljuk e lelkünkhöz annyira közelálló népet, mert nem a szerencse, vagy más kedvezés juttatta el a csúcsokra, jól látjuk, hogy a szívós japán akarat és a merész küzdeni vágyás nyerték el általa jutalmukat. Önkénytelenül is idekínálkozik a kiállítás falairól a birkózó pár rajza — szimbólumnak. De nem jelképezi-e a rajz egyszersmind a két nép rokoni kapcsolatát? Hiszen tudjuk, hogy népünk ősi sportja a birkózás volt. Ez a jellemvonás, a küzdelem, egyetemes bélyegként vonul végig a kiállítás minden darabján. Színek, formák, szerkesztés, tárgyválasztás mind-mind külön a maguk nyelvén beszélnek Japán gyermekeinek a papír felületén lejátszódó küzdelméről. A rajz, mint grafikus termék a léleknek ugyanolyan őszinte, a mélyről felszakadó vallomása, mint az írás. Mit mondanak a színek? A belépő már messziről felismeri a rajzon ábrázolt tárgyat, éppen a színek erejénél és mélységénél fogva. Jól tudjuk, hogy a markáns, erőteljes színkezelés a 10 éves korig minden nép gyermekrajzában visszatérő vonása. E rajzok fel a magasabb gyermekkorig magukon viselik ezt a férfias szín és eszköz kezelési módot, amelyet ezért nemcsak a japán gyermekek, hanem a nép önvallomásának is tekinthetünk. Meglepő a gyermekrajzoknál ritkán előforduló sötét színárnyalatok nagy gyakorisága. Talán a Japánban annyira általános tusrajz árnyéka kísért e komor színekben. 11 éves fiú akvarellje előtt állunk, sehol sem találjuk a krétarajzok erőteljes forteját; a vízfestés kis művészenek őstöne korán megsúgja, hogy a grafikának ez a tere a pianók világából való. A tenger párájának áttetszően anyagatlan szövetéhez hasonló egy-egy akvarell színekkezelésének könnyedsége. A kifinomult japán vízfestmények impresszionizmusából kapunk ízelítőt — gyer-

mekkezek tolmácsolásán keresztül. A színes kréta küzdelemre, a vízfesték játékra, álmódózásra hangolja Japán gyermekét. 13 és 14 éves gyermekek csaknem kivétel nélkül ilyen csiszolt kifejezőmódokon közlik gondolataikat, ami a japán ifjúságnak az artisztikum iránti nagy hajlandóságáról tesz bizonyosságot.

A formák kezelésében határozottságot, világos tagolást, éles és tiszta körvonalatokat tapasztalunk. A konturok tisztasága határozott rajza még a kisebb gyermekeknel is megtalálható.

A mozgás lefajtott; méltóságteljes korlátok közt hullámszik. A serdülő ifjak megfigyelő képességét dicséri, hogy a japán ember zárkozó, önmagán uralkodó testtartását a rajzban sikerülten érzékeltették. Nincsenek heves testmozgások, a fej kecses mozdulatának kifejezése a jó megfigyelőképesség ismételt tanuskodása, Képszerkesztében világos fogalmazást látunk, semmi kuszaság, szószaporítás, bonyolítás. Diszítő motívumok alkalmazásában takarékoság és a mérték jegyében kibontakozó képzelet jellemzik a rajzok minden darabját. Elmondhatjuk még, hogy magyar közönségünk mennyire átélt a japán gyermek lelkehez nőtt mély nemzeti szimbólumokat akkor, amikor sok-sok rajzon a Fuzsit, a felkelő napot és az elbájoló cseresznyevirágzást visszatérni látta.

A japán pedagógia teljesítményéről csak ennyit: a pedagógus, akinek ilyen maradéktalan tisztaságban sikerül népének lelkét gyermeki alkotásokban visszaadni, a legtöbbet nyújtotta.

A kiállítást a Császári Japán Követség birtokában levő anyagból dr. Noszlopi László egy. m. tanár és dr. Jankovits Miklós tanár rendezte sok gondnal, hozzáértéssel.

H. V.

A Magyar Gyermektanulmányi Társaság tagjai.

a) **Dísztagok:** Anna királyi főhercegasszony, dr. Glattfelder Gyula megyéspüspök, gróf Károlyi Viktorné, dr. Kornis Gyula v. miniszter, Raffay Sándor titkos tan., dr. Ranschburg Pál, Ravasz László titkos tan., dr. Szendy Károly.

b) **Működő tagok:** dr. Balassa Brunó, Ballai Károly, Balogh Ilona, dr. Baranyai Erzsébet, dr. Bartucz Lajos, dr. Bernolák Kálmán, dr. Blaskovich Edit, Bocsáry Spur Kálmánné, dr. Bodó Sándor, dr. Boda István, dr. Bognár Cecil, dr. Cser János, dr. Dékány István, dr. Domokos Lászlóné, dr. vitéz Duzár József, vitéz Frankó József, dr. Gáspár Pál, Gleimann Anna, dr. Gyulai Ágost, Haán Győző, Hajós Elemér, dr. Haltenberger Mihály, Hamvai Vilmos, Háros Antal, dr. Imre Sándor, Jelitayné Lajos Mária, dr. Kemenes Illés, dr. Kempelen Attila, dr. Koszterszitz József, dr. Kováts Albert, Kratofil Dezső, Lenkei István, dr. Loczka Alajos, dr. Malán Mihály, dr. Marczell Mihály, dr. Máday István, dr. Mester János, dr. Mitrovics Gyula, Nemes Lipót, dr. Padányi-Frank Antal, dr. Prohászka Lajos, dr. Révész Emil, Róder Pál, vitéz Rozsnoky Antal, dr. Harkai-Schiller Pál, dr. Schmidt Ferenc, dr. Schnell János, Sebes Gyula, dr. Somogyi József, dr. Somos Lajos, Stelly Gizella, dr. Stelmár László, dr. Stuhlmann Patrik, Székely Károly, dr. Szokolay Leó, Tamás Viktor, Tavas Iván, dr. Tóth Antal, dr. Tuszka Ödön, Vajkai Julia Éva, Váradi József, dr. Várkonyi Hildebrand, dr. Vértes O. József, dr. Zibolen Endre.

c) **Rendes tagok:** dr. Bárczy Gusztáv, dr. Belochovszky Ferenc, dr. Benedek László, Bognár Ferenc, Both József, Botondné Domokos Margit, Bőjtke Zoltán, báró Brandenstein Béla dr., Chrony-Chanel Péterné, Darvas Andor, dr. Dobróvich Ágoston O. S. B., Dóra Szergiuszné, Ekamp Nándor Emmert P. Klótild nővér, dr. Endrődi Jenőné, Erdélyi Olga, Evva Gabriella, Fabricius Béláné, Falábú Teréz, Fankovics Márta, Ferenczy Sarolta, dr. Fodor Márkus, dr. Fuchs Ferenc, Gálos Bernát, Haich Károly, dr. Hajnal István, Hajós Józsefné, Hajós László, dr. Halasi Nagy József, Havas Miksáné, dr. Haviár Győzőné, Horváth József, dr. Jankovits Miklós, Jellinek Andorné, Karsai János, dr. Kárpáti Jenőné, Keleszky József, dr. Kemény Gábor, Kenessey Péterné, Kékesy János, Kováts Margit, Kremsier Irma, Krén Margit, Lovag Kriegs-Au Emil, Lázár Károly, M.

Magasi Franciska, Magyar Pálné, Magyar Ilona, Masson Izabella, Masszi Ferenc, Mázy Engelbert, Medgyesi Zsófia, Mészner Sebestyenné Mihalovics Zsigmond, dr. Moravcsik Gyula, dr. Nagy Márta Ilona, dr. Németh Sándor, dr. Noszlópi László, Novágh Gyula, dr. Novák Ernő, Nyizsnyánszky Béla, dr. Olasz Péter S. J., dr. Ottlik Lászlóné, Péch Aladár, Preyer Mária, dr. Rottenbiller Fülöp, Rudnyánszki Lászlóné, dr. Saly Arnulf, Sáborszky Istvánné, Ságodi Ottmár, Schandl Lipótné, Soltész Lászlóné, Soós Marcella nővér, Stojanovich Győzőné, M. Szabó Jozefa, Szabó Judit, Szabó Margit, Szakál János, Szarvák I. Karitásznővér, dr. Szemere Samu, Szekula Katinka, Székely Alfréd, Széll Józsefné, dr. Szily Kálmán, Szlavek Ilona, M. Szlávik Julianna O. S. U., Szondi Lipót, Szudey Géza. Tagáynyiné Tholt Judit, Tanay Magda, Taubinger Zoltánné, Törökné Törös Borbála, Upor Györgyi, Vargha Gyuláné, Vasvári Miklós, Váróné Csátó G., Velics Lajosné, Vértés Gyuláné, vitéz Vináry Ervin, Vinceller Vilmos, dr. Wiesingerné Kádár Ildikó, Wilde Margit, Zalai Józsefné, Zoltványi László, dr. Zombor Zoltán.

„A Gyermekek és az Ifjúság” legújabb előfizetői.

Iskolanővérek, *Kiskunhalas*. — Isteni Megváltó leányai Szent Katalin nővelőintézete, *Érsekújvár*. — Kemenes Jánosné, *Felsőgalla*. — Kutsera Ödön, *Komáromszentpéter*. — Áll. Madách gimnázium gyakorló tanárjelöltjei olvasóterme, *Budapest*. — Mihályi Jenőné, *Felsőgalla*. — Nagy Gézané, *Kolozsvár*. — Salvator intézet, *Budapest*. — Szent Teréz intézet, *Budapest*. — Vakok kolozsvári m. kir. áll. intézete. — Békéscsabai ág. ev. Rudolf gimn. — Ferences szent Antal gimn., *Esztergom*. — Ref. gimn. igazgatósága, *Kecskemét*. — Ref. Szilády Áron gimn. könyvtára, *Kiskunhalas*. — Ref. Horthy gimn., *Kisújszállás*. — Bencés gimn., *Komárom*. — Kunszentmiklósi ref. Baksay S. gimn. tanári könyvtára. — Pius-kollégium, *Pécs*. — Ref. Székely Mikó-kollégium főgimn., Ref. Székely Mikó-kollégium leánygimn., *Sepsiszentgyörgy*. — Községi polg. fiúisk., *Baja*. — Áll. német nyelvű polg. isk., *Bácsalmás*. — II. sz. áll. polg. isk. igazg. *Bátaszék*. — Irgalmas nővérek rk. polg. leányisk., *Bonyhád*. — Szent József polg. leányisk., *Cegléd*. — Áll. polg. fiúisk., *Dombóvár*. — R. kat. keresk. középisk. igazg., *Eger*. — Érseki rk. polg. leányisk. ig., *Esztergom*, *Viziváros*. — Áll. r. kat. polg. fiúisk. *Gyömrő*. — Áll. r. kat. polg. leányisk., *Gyömrő*. — Gyöngyösi r. k. polg. fiúisk., *Gyöngyös*. — Áll. polg. leányisk., *Győr*. — Szent Orsolyarend rk. polg. leányisk., *Heves*. — Iskolanővérek rk. polg. isk., *Högyész*. — Áll. polg. leányisk., *Kispest*. — Rk. polg. leányisk., *Kőszeg*. — Áll. keresk. középisk., *Marosvásárhely*. — Angolkisasszonyok keresk. leányiskola, *Nyíregyháza*. — Ref. polg. leányisk. *Pápa*. — Közs. polg. fiúisk. igazg., *Rákospalota*. — Áll. polg. leányiskola, *Szarvas*. — Érseki polg. leányisk., *Szentendre*. — II. sz. áll. polg. fiúisk., *Szombathely*. — R. k. Karolina polg. leányisk., *Vác*. — Szent Orsolyarend tanítóképző Intézete, *Budapest II*. — Érseki Leányliceum és Tanítóképző Int. igazg., *Esztergom*. — Iskolanővérek tanítónőképző intézete, *Kalocsa*. — Rk. tanítónőképző, *Kiskunfélegyháza*. — Rk. tanítónőképző pedag. könyvtára, *Kőszeg*. — Rk. tanítónőképző tanári könyvtára, *Pápa*. — Püspöki Liceum és Tanítóképző Int., *Pécs*. — Református Tanítónőképző Intézet, *Székelyudvarhely*.

Kivonat a Magyar Gyermektanulmányi és Nevelésügyi Társaság alapszabályaiból.

I. A társaság címe, székhelye, működési területe, hivatalos nyelve és pecsétje.

1. §. A társaság címe: Magyar Gyermektanulmányi és Nevelésügyi Társaság.
2. §. A társaság székhelye: Budapest.
3. §. A társaság működési területe: Magyarország.
4. §. A társaság hivatalos nyelve: a magyar nyelv.
5. §. A társaság pecsétje: körpecsét e felírással: Magyar Gyermektanulmányi és Nevelésügyi Társaság, Budapest, 1903.

II. A társaság célja.

6. §. A társaság célja tudományos és gyakorlati; azaz célja a gyermektanulmányoknak és az alkalmazott lélektannak tudományos művelése s e tudományoknak a gyakorlati életre, a családi és nemzeti nevelésre, a gyógyító pedagógiára, továbbá az orvosi, közigazgatási és igazságszolgáltatási célokra való alkalmazása. Célja továbbá, hogy a gyermek ismeretét és szeretetét s a családi érzést minden körben általánosítsa s mélyítse, az egyesek és a társadalom érdeklődését a gyermek testi és lelki életjelenségei iránt felköltse és ébrentartsa.

IV. A társaság tagjairól.

10. §. A társaság tagjai:

- a) tiszteletbeli,
- b) alapító,
- c) rendes,
- d) működő tagok.

11. §. A társaság teljesjogú tagjai sorába csak magyar állampolgárok vehetők fel. Külföldi egyén a m. kir. belügyminiszter engedélye alapján csak tiszteletbeli tagja lehet a társaságnak.

12. §. A tagok sorába való felvétel módozatai:

a) *tiszteletbeli* tagokul választhatók a gyermekek tanulmányozása, nevelése avagy védelme terén hazánkban avagy külföldön érdemeket szerzett egyének. Tiszteletbeli tagok: a fővédnök, a diszelnök és azok, akiket a közgyűlés a tiszteletbeli tagok sorába választ.

A tiszteletbeli tagokat az elnökség ajánlatára a közgyűlés választja.

A tiszteletbeli tagok a társaság örökös tagjai.

b) *Alapító* tagul választható az, aki a társaság céljaira egyszersmindenkorra 150 P-t, azaz százötven pengőt adományoz.

Az alapító tagokat az elnökség ajánlatára a közgyűlés választja.

c) *Rendes tagja* lehet a társaságnak minden felnőtt egyén, aki a gyermek-tanulmányozás ügye iránt érdeklődik. A rendes tagokat bármely tag ajánlatára az igazgató tanács választja.

Intézetek, testületek és egyesületek nem lehetnek tagjai a társaságnak.

Kiskorúak a társaság tagjaiul csakis szülői, gyámi vagy törvényes képviselői beleegyezéssel vehetők fel; az iskolai fegyelem alatt állók pedig egyáltalában nem lehetnek tagjai.

d/1. A *működő* tagok a hazai közoktatásügy s különösen a magyar gyermek- és ifjúságtanulmány és nevelésügy kiválóbb munkásai közül azok lehetnek, kik a társaság céljai érdekében önzetlen munkára vállalkoznak, s kiket ennek alapján a társaság megválaszt.

2. A működő tagok száma 80-nál nagyobb nem lehet.

3. A társaságnak első működő tagjait az alakuló gyűlés választja. E működő tagok azután évi rendes ülésükben titkos szavazással a társaságot mindaddig újabb működő tagokkal kiegészíthetik, míg a d/2. pontban megállapított számot el nem érik. Megválasztottnak csak az tekinthető, akire a szavazásra jogosított jelenlevő tagoknak legalább kétharmada szavazott.

4. Ha a működő tagok száma elérte a d/2. pontban megállapított határt, akkor újabb működő tag csak egy működő tag helyének megüresedése esetén választható.

13. §. A tagok jogai és kötelességei.

Jogok:

a) A *tiszteletbeli tagok* tanácskozó és szavazati joggal részt vehetnek a társaság közgyűlésein.

b) A *működő tagok*: tisztségekre választhatók, tanácskozási és szavazati joggal részt vehetnek a társaság közgyűlésein és nyilvános értekezletein. A társaság folyóiratát tagsági díjuk fejében, könyv és egyéb kiadványait pedig kedvezményes áron kapják, a társaság múzeumát és előadásait díjtalanul használhatják.

c) Az *alapító és rendes tagok* tanácskozási és szavazati joggal részt vehetnek a társaság közgyűlésein és nyilvános értekezletein. A társaság folyóiratát tagsági díjuk fejében, könyv és egyéb kiadványait pedig kedvezményes áron kapják, a társaság múzeumát és előadásait díjtalanul látogathatják, úgyszintén könyvtárát is díjtalanul használhatják.

Kötelességek:

A *rendes és működő tagok* évenként 5 pengő, azaz: öt pengő tagsági díjat fizetnek a társaság pénztárába.

Az évi tagsági díjak minden polgári év május hónap 1-ig fizetendők be a társaság pénztárába.

14. §. A tagság megszűnésének okai és körülményei:

A tagsági tagság megszűnhetik: A) elhalálozás, B) önkéntes kilépés, C) törlés és D) kizárás útján.

Az önkéntes kilépés a rendes tagság kötelező három évének letelte előtt legalább két hónappal korábban való bejelentés alapján történik.

Törölhető a tagok sorából az, aki évenként esedékes tagsági díját felszólítás ellenére sem fizeti be.

Kizárható a társaságból a tagok bármelyike akkor, ha erkölcsi vagy hazafias szempontból kifogásolható cselekményt követ el.

A társaság tagjai sorából való törlés és kizárás az igazgatótanács joga, illetőleg kötelessége.

V. A társaság intézkedésre jogosult szervei.

15. §. A társaság ügyeit a következő szervek intézik: a) közgyűlés, b) igazgatótanács, c) az elnökség.

a) A *közgyűlés*.

16. §. 1. A közgyűlés a társaság cselekvőképes tagjai összességének a képviselete és a társaság egyetemének legfőbb intézkedő szerve.

3. Rendes közgyűlést a társaság évenként egyszer tart; ennek helyét, idejét, tárgysorozatát az igazgatótanács állapítja meg.

4. A közgyűlésre — 10 nappal annak megtartása előtt — az elnökség hívja össze a tagokat. A meghívón a közgyűlés tárgysorozata is közlendő.

5. Rendkívüli közgyűlést fontos ügyek elintézésére az igazgatótanács hívhat össze bármikor, s 15 működő tag kívánságára köteles ilyen összehívni.

6. A közgyűlésen tanácskozó és szavazati joggal résztvehetnek a társaság összes tagjai. A külföldi tiszteletbeli tagok azonban csak a tudományos kérdések megvitatásában s eldöntésében érvényesíthetik tanácskozási és szavazási jogukat.

7. Tisztségekre kizárólag csak belföldi tiszteletbeli, alapító és működő tagok választhatók meg.

17. §. A közgyűlés határozatképessége.

1. A közgyűlés akkor hozhat érvényes határozatokat, ha azon legalább 50 igazolt jogú tag van jelen.

2. Ha az egyébként szabályszerűen egybehívott közgyűlésen a tagok határozatképes számban nem jelennének meg, ez esetben az elnök 8—30 napon belül ugyanazzal a tárgysorozattal újabb közgyűlést hív össze, amely a megjelent tagok számára való tekintet nélkül határoz.

c) Az igazgatótanács.

20. §. Az igazgatótanács szervezete.

1. Az igazgatótanácsot a közgyűlés a működő tagok sorából alakítja meg 25 rendes és 5 póttag megválasztásával. Ezeken kívül hivatalból tagjai az igazgatótanácsnak: a központi elnökség és tisztikar, a központi szakosztályok és a fiókkörök elnökei és titkárai.

2. Az igazgatótanács megbízása 3 (három) évre terjed ki.

f) Az elnökség és tisztikar.

25. §. A társaság élén az elnökség áll. Az elnökség tagjai:

1. A fővédnök.

2. A diszelnök.

3. Az elnök.

4. A társelnökök.

5. A másodelnök, ki egyúttal a társaság ügyvezető elnöke.

26. §. A fővédnököt, diszelnököt, a társelnököket a társaság a magyar társadalmi élet olyan kiválóságai közül választja, akik igaz érdeklődést tanúsítanak a magyar gyermek és nevelésügy iránt.

27. §. A társaság tisztikara az elnökökön kívül a következőkből áll: a főtitkár, a titkárok, jegyzők, könyvtárosok, pénztáros, ellenőr, a gyermektanulmányi múzeum igazgatója, a könyvkiadóhivatal vezetője s a szerkesztők.

28. §. A tisztikart a közgyűlés 3 (három) évi időtartamra választja a szerkesztőket kivéve, akiket az elnökség ajánlatára az igazgatótanács biz meg.

VI. A fiókkörök s ezek alakulási módjai.

30. §. Fiókkörök létesülhetnek Magyarország területén olyan helyeken, ahol az anyatársaságnak legalább 20 (húsz) tagja állandóan lakik.

A fiókkörök külön alapszabályokat nem alkothatnak, hanem az anyatársaság alapszabályaihoz tartoznak alkalmazkodni működésükben.

A fiókkör megalakulása az illetékes törvényhatóság első tisztviselőjéhez tudomásulvétel céljából bejelentendő.

A Magyar Gyermektanulmányi és Nevelésügy Társaság

1941 június 20-ára hirdeti meg ezévi

K ö z g y ű l é s é t.

Miután a késői időpont miatt határozatképtelenség fenyeget, ez esetben a mindenképen határozatképes közgyűlést *június 27-én 18 órakor* a Szent István Társulat tanácstermében tartjuk meg.

A közgyűlés tárgysorozata:

Elnöki megnyitó.

A főtitkár jelentése.

A pénztáros beszámolója.

A számvizsgáló bizottság jelentése.

Örségváltás az elnöki széken.

A lelépő elnök búcsúja.

Elnökválasztás.

Az új elnök beköszöntője.

*Fővédnökünk, Anna kir. főhercegasszony
záróbeszéde.*

A május 9-én tartott igazgatótanácsi ülés az elnöki székbe egyhangú határozattal *vitéz Fraknóy József* tanker. kir. főigazgatót jelölte.

Tekintettel arra, hogy a közgyűlésen fővédnökünk is résztvesz, a Társaság minden tagját szeretettel megkérjük, hogy pontosan jelenjék meg.

INHALTSANGABE.

Katharina Borsi:

Berufswahl der Budapester weiblichen Schuljugend im Jahre 1938.

Das Hauptstädtische Pädagogische Seminar richtete vor zwei Jahren an sämtliche weiblichen Zöglinge der Hauptstädtischen Schulen eine Rundfrage, was sie gern werden möchten, welche Laufbahn sie tatsächlich einschlugen und warum sie gerade diesen Beruf gewählt hätten. Von den Schülerinnen der IV. und VI. Klassen der Volksschulen, der IV. Klassen der Bürgerschulen und der IV. und VIII. Klassen der Gymnasien antworteten darauf insgesamt 20.000 Kinder. Von den Antworten zieht der Verfasser ernste Folgerungen sowohl auf die berufsethische Erziehung beziehungsweise auch auf die praktische Richtungsgebung.

Irma Kremsier:

Entwicklungs-wissenschaftliche Standpunkte beim Sprachunterricht.

Die Einteilung des Schullehrstoffes muss mit der Entwicklung der Intelligenz und der Verarbeitungsfähigkeit Schritt halten. Die Ausserachtlassung dieses Grundsatzes beim Fremdsprachenunterricht (besonders bei der deutschen und lateinischen Sprache) bedeutet für die Kinder sehr viele Schwierigkeiten. Für den auf der Muttersprache als Grundlage aufzubauenden Sprachunterricht bietet uns der Verfasser mit tiefem psychologischem Empfinden erfüllte, sehr wertvolle praktische Hinweise.

Dr. Josef Kosztersitz:

Geschlechtsaufklärung.

Einzelne Abschnitte aus dem eben im Werden begriffenen Buch des Verfassers, welches er für Knaben in den Flegeljahren schreibt. Es ist dies ein neuartiger Versuch zur Mitteilung grundlegender Gedanken in bezug auf die Geschlechtsaufklärung. Ein vertrauliches Gespräch zwischen dem Seelsorger und dem Knaben über das Märchen vom Storch, das heisst über die Gedanken des schöpferischen Gottes.

Györgyi Miltényi:

Zur Psychologie der Mädchenfreundschaften.

254 Zöglinge von vier Mädchenschulen beantworteten ohne Namensnennung die an sie gerichteten Fragen, die folgendermassen lauteten: Warum befreunde ich mich? Welche Eigenschaften suche ich bei meiner Freundin? Wie habe ich sie kennen gelernt? Ist sie älter und jünger als ich? Charakterschilderung. Welche ihrer Eigenschaften schätze ich am meisten? Die nach einem bestimmten System zusammengestellten Antworten ergeben einen wertvollen Querschnitt durch die Mädchenfreundschaften.

Felelős szerkesztő és kiadó: *Dr. Kosztersitz József.*

„Elet” Irodalmi és Nyomda Rt. — Igazgató: Laiszky Jenő.